

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens ad viginti sex Quæstiones priores, centum & septem
Disputationes in Capita diuisas

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1621

Dispvt. LVII. An essentia Dei aliquo nomine significari possit sicuti est, &
(vt aiunt) quidditatiue.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80983](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80983)

subsistens, sed ut quo aliquid est: sicut albedo significat, ut quo aliquid est album. Quia igitur & Deus simplex est, & subsistens est, attribuius ei nomina abstracta ad significandam simplicitatem eius, & nomina concreta ad significandum subsistentiam, & perfectionem ipsius: quamuis utraque nomina deficiant à modo ipsius, sicut intellectus noster non cognoscit eum, ut est, secundum hanc vitam.

Ad tertium dicendum, quod significare substantiam cum qualitate, est significare suppositum cum natura, vel forma determinata in qua subsistit. Unde sicut de Deo dicuntur aliqua in concretionem ad significandum subsistentiam & perfectionem ipsius, sicut iam dictum est, ita dicuntur de Deo nomina significantia substantiam cum qualitate. Verba vero, & participia consignantia tempus dicuntur de ipso, ex eo quod æternitas includit omne tempus. Sicut enim simplicia subsistentia non possumus apprehendere, & significare, nisi per modum compositorum, ita simplicem æternitatem non possumus intelligere, vel voce exprimere, nisi per modum temporalium rerum, & hoc propter connaturalitatem intellectus nostri ad res compositas, & temporales. Pronomina vero demonstratiua dicuntur de Deo secundum quod faciunt demonstrationem ad id quod intelligitur, non ad id quod sentitur. Secundum enim quod à nobis intelligitur, secundum hoc sub demonstratione cadit. Et sic secundum illum modum, quo nomina, & participia, & pronomina demonstratiua de Deo dicuntur secundum hoc, & pronominiibus, & nominiibus relatiuis significari potest.

Conclusio, & summa articuli est. *Non potest Deo nomen imponi, quod exprimat eius essentiam, sicut est, sicut nomen, homo, exprimit essentiam hominis, eo quod definitionem illius significet: potest tamen imponi nomen ex creaturis desumptum, quod ipsum Deum quodammodo significet.*

DISPUTATIO LVII.

An essentia Dei aliquo nomine significari possit, sicut est, & (ut aiunt) quidditative.

Varia opiniones Theologorum, cap. 1.

Non solum Beati, sed viatores etiam possunt Deo nomen imponere, quod ipsum essentialiter, & quidditative significet, cap. 2.

Explicatur amplius præcedens doctrina, cap. 3.

CAPVT I.

Varia opiniones Theologorum.

Controuersia hæc non solum de viatoribus, sed de Beatis etiam intelligitur, quæritur enim vniuersè, an ab aliquo creato intellectu pos-

sit Deo nomen imponi, quod eius essentiam, sicut est, & ut aiunt, quidditative significet: variant autem Theologi inter se, atque opinionum varietas ex vario modo loquendi orta videtur: nam re ipsa sibi non aduersantur: referam igitur, quid alij sentiant, & tandem meam sententiam explicabo.

Capreolus in 1. dist. 22. art. 1. q. 1. Basilius q. 1. artic. 2. conclus. 3. & 4. Caiet. in hoc artic. Ferrar. 1. contra gent. cap. 31. & recentiores aliqui, duo asserunt. Vnum est, non posse à viatoribus nomen imponi Deo, quod ipsum significet quidditative, & sicut est. Alterum est, bene posse nomen huiusmodi imponi à Beatis: hæc duo videntur quoque docuisse antiqui Theologi, Antistodoren. lib. 1. Summa, cap. 3. Bonavent. in 1. d. 22. artic. 1. q. 1. Ricardus art. 1. quest. 1. in corpore, & ad 3. & 4. argumen. secundum ordinem, Marfil. in 1. quest. 25. art. 2. Henricus in Summa, artic. 73. q. 6. & S. Thomas. contra gent. cap. 31. imo vero idem S. Doctor. in hoc art. Alex. 1. p. q. 48. memb. 1. Albert. in 1. d. 2. art. 16. & Durand. in 1. d. 22. q. 1. nu. 5. Thomas de Argentina q. 1. art. 1. licet non tam aperte (cum solum de viatoribus loquatur) eandem sententiam videatur tradidisse. Omnes enim in eo conueniunt, ut asserant, nominum impositionem pensandam esse ex cognitione rei, quam habet, qui nomen imponit.

Ex hoc autem principio probant Capreolus, Basilius, & Caiet. duo, quæ retulimus. Si enim nominum significatio, & impositio sequitur mensuram cognitionis, quam habet de re ille, qui nomen imponit: & viatores non cognoscunt Deum, sicut est: Beati vero vident quidditative: sequitur, à viatoribus non posse nomen imponi, bene tamen à Beatis quod ipsum Deum significet, sicut est. Propositionem autem, cui tota hæc ratio innititur, eo probant, quod nomina sint signa conceptuum proferentis, aut imponentis illa, non audientis: ideo enim aliquis nomen imponit, aut proferit, ut suam mentem alteri exprimat: ergo talis erit nominum significatio, qualis est scientia, & cognitio imponentis, aut etiam proferentis. Sunt tamen recentiores aliqui Thomistæ, qui adhuc negant, à Beatis imponi posse nomen significans Deum essentialiter ipsis etiam Beatis, & videntibus ipsum: hi autem non putant, ex cognitione solum, quam habet ille, qui nomen imponit, aut eo vitur, expendendam esse eius significationem. Rationem vero, quæ id probant, asseremus infra cap. 3.

Addunt deinde Basilius, Antistodoren. Bonavent. Ricard. & Marfil. & Ferrar. id, quod recentiores etiam aliqui expresse docent, nec negare possunt Caiet. & Capreo. cum ex eorum communi fundamento euidenter sequatur, addunt inquam, solum Deum posse sibi nomen imponere, quo se ipsum significet perfecte, seu (ut alij dicunt) comprehensiuè. Neque enim negant, ab alio, quam à Deo, nempe à Beatis imponi posse nomen, quod significet ipsum Deum quidditative, atque adeo perfecte: sed per significationem perfectam nominis intelligunt comprehensiuam. Probant autem ex eodem fundamento, quia solum Deus se comprehendit, ut probatum manet disp. 53. ergo solum sibi potest ponere nomen, quo se ipsum significet comprehensiuè, siquidem nominis significatio sequitur mensuram cognitionis, quæ de re habet ille, qui ipsum imponit.

Verum Henricus à reliquis Doctoribus allegatis in aliquo dissentit in Summa, art. 73. q. 9. qui in duobus

Capreolus.
Bonavent.
Caietanus.
Ferrar.
Prior sententia.

Antistod.
Bonavent.
Ricardus.
Marfil.
Henricus.
S. Thomas.
Alexand.
Albertus.
Durandus.
Argentina.
Fundamentum
suum illum.

Prioris sententia contraria.
Basilius.
Antistod.
Bonavent.
Ricardus.
Marfil.
Ferrar.
Caietanus.
Capreolus.

Posterior.
Henricus.
sententia.

In solutione
graced.

4 daobus primis videtur eum ipsis conuenire. Affert enim Deum posse sibi nomen imponere, quo Beatis seipsum significet eo modo, quo ab ipsis videtur, hoc est, essentialiter, & quidditative, & ipsos Beatos inter se similiter, non tamen viatores Deo posse nomen imponere, quod ipsum essentialiter significet: ceterum non posse adhuc ipsum Deum sibi nomen aliquod imponere, quo Beatis significet seipsum quoad rationem immanentis. Probat vero ex alio principio: quia quamuis putet esse necessarium rem quidditative cognosci ab eo, qui nomen imponit, ut nomen aliquod eam significet quidditative; propter quod dixit posse quidem a Beatis Deo nomen imponi ipsum significans, sicuti est, non autem a viatoribus: subiungit tamen, necessarium quoque esse, ut ij, quibus nomen significat, eo etiam modo rem cognoscant, quo nomina dicuntur significare: atque adeo censet, ex modo cognoscendi vtriusque, tam audientis, quam imponentis nomen, expendendam esse nominis significationem: ergo, quia sibi soli Deus notus est secundum rationem immanentis, non autem creaturis, etiam beatis; sequitur Deum non posse sibi nomen imponere, significans ipsum quoad rationem immanentis. Porro rem vtrique debere esse notam eo modo, quo debet per nomen significari, videlicet tam imponenti nomen, quam audienti: probat Henricus; quia nomina sunt symbola quaedam inter eum, qui loquitur, & eum qui audit: ergo, ut hoc, aut alio modo res significant, debent hoc, aut illo modo ab utroque cognosci: pensanda igitur est ex utroque nominis significatio.

Henricus ab Scoti calumnia vindicatur.

Ceterum observandum est, cum Henricus ait, solum Deum seipsum cognoscere secundum rationem immanentis, non intelligere id, quod ei imputat Scotus in 1. dist. 22. quaest. 1. §. De ratione huius; nimirum Deo soli notum esse attributum immanentis, quod quidem manifeste falsum esset, ut optime probat idem Scotus: quilibet enim Beatus videns Deum, videt omnia ipsius attributa, ut probatum est disput. 48. cap. 2. sed intelligit Henricus, solum Deum seipsum comprehendere, & hoc est, quod ait, Deum solum seipsum cognoscere quoad rationem immanentis, ac proinde eum negat, Deum posse sibi nomen imponere, quo seipsum significet secundum rationem immanentis, solum docere contendit, Deum non posse sibi nomen imponere, cuius significatione comprehendatur; cuius oppositum docuerunt aliqui D. superioris sententia. Id vero docet Henricus, quia licet putet, modum significationis nominis desumendum esse, & pensandum ex modo cognitionis, quam habet de re, qui nomen imponit; censet tamen, hoc non satis esse, sed simul etiam requiri eundem modum cognitionis in eo, qui audit nomen, & ad quem locutio dirigitur, propter rationem superius factam: ergo licet Deus seipsum comprehendat, quia nullus est intellectus, ad quem locutio Dei dirigi potest, qui Deum comprehendat, nullum erit nomen significans Deum (ut aiunt) comprehensivum.

CAPVT II.

Non solum Beati, sed viatores etiam possunt Deo nomen imponere, quod ipsum essentialiter, & quidditative significet.

Mihi probatur opinio Scoti, quamuis, ut superius notavi, dissensio hæc solum sit vobisque in 1. part. Tomis I.

eum, non rerum: asserit igitur in 1. d. 22. quæst. unica, (quem sequitur Okam eadem d. q. unica, & Gabr. q. etiam unica, præsertim art. 3.) viatores uti possent nominibus iam impositis ad significandum Deum distincte, & proprie, hoc est, essentialiter, & quidditative. Pro eius tamen explicatione quædam observanda sunt; primum est, duobus modis posse rem distincte, & proprie nomine aliquo significari, vno modo, si nomen significet conceptum aliquem, quia ita rei conveniat, ut alteri convenire nequeat: sic autem potest Deus quovis nomine ad ipsum significandum imposito, proprie, & distincte significare: quare viatores etiam inter se ipsos uti possunt hoc modo nominibus significantibus Deum proprie, & distincte: hoc enim nomen, omnipotens, ita significat Deum, ut quidquam aliud non significet. Altero modo res dicitur distincte, & proprie nomine aliquo significari, quando nomen generat conceptum illius quidditativum non connotando rem aliam, nec instar alterius: & hoc fit quoties res intelligitur per proprias, non per alienas species, sicuti ipsa est. De hoc autem genere significationis est tota controversia, an videlicet viatores possint uti nominibus ad significandum Deum essentialiter, & quidditative conceptu illius, sicuti est.

Secundo notandum est id, quod Henricus optime observavit, nempe nomina esse symbola quædam inter illum, qui loquitur, & eum, qui audit: quocirca nomen non dicitur significare rem vnti ipso nomine, aut imponenti illud, sed audienti: ut enim docet Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 1. & plane omnes farentur, signum est res, que præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire: ergo signum in voce, quod est nomen, præter sonum, qui aure percipitur, facit aliquid aliud cognosci, rem scilicet, ad quam significandam scimus esse nomen impositum: sed non facit, ut ille, qui nomen profert, aut imponit, rem cognoscat: imo vero prius ipse eam cognoscit, & ut alteri exprimat, & ab eo faciat cognosci, nomen imponit, aut profert: ergo nomina non significant rem imponenti, aut loquenti, sed audienti.

Tertio præmittendum est, ex sententia Aristot. 1. de interpret. cap. 1. voces, & nomina esse signa conceptuum; non eorum, quos Philosophi formales appellant, hoc est, qualitatium, quæ sunt in nostro intellectu; sed eorum, quos obiectivos vocat, hoc est, rerum, quas cognoscit ille, qui vitur nomine, & in sua mente præsentis dicitur habere, ut ostendimus etiam disput. 75. cap. 3. Quare deceptus est Gabr. q. citata, art. 1. notab. 1. cum contendit, non omnia nomina significare conceptus, sed illa tantum, quæ ad denotandos animi affectus posita sunt, ut intellectio, cognitio. Quamuis enim hæc nomina, & non omnia, significant conceptum formalem; tamen omnia significant obiectivum, hoc est, res ipsas cogitatas, & cognitatas ab eo, qui loquitur. Quocirca ex eo, quod dicimus, nomina significare conceptus (scilicet obiectivos) non negamus, significare etiam proxime res ipsas, hæc namque dicuntur conceptus obiectivi; voces tamen, & nomina, ut in illa cap. citata dicemus, substituantur in locum conceptuum formalium, & cogitationum; tametsi ipsas non significant.

His tactis fundamentis, unica ratione efficaci probatur hæc sententia Scoti, & aliorum: prius tamen

Okam.
Gabriel.

Nomen dupliciter significat rem, proprie & distincte.

7

Henricus.
Nomen tantum significat rem, non loquenti.

Augustinus.

Aristot.
Omnia nomina significant conceptus obiectivos, formales.

Gabriel.

Viatores significant rem, sunt Beati Deum, sicuti est.

Bb 3 men

men hoc pacto explicanda est, viatores possunt Deum significare proprio, & quidditatiue conceptu, aut essentialiter, sicuti est, non alijs viatoribus, sed beatis videntibus Deum, sicuti est. An vero Deo hoc pacto ipsum significare possint, & an Deus, & beati viatoribus, sequenti cap. dicemus. Nunc autem opinio sic explicata, hæc ratione probatur: mensura significationis nominum non est sumenda ex eo, qui nomen imposuit, nec ex eo, qui utitur nomine, sed ex eo, qui audit, & intelligit conceptum loquentis: cum autem viatores proferunt vocem, aut nomen, *Deus*, & alia Beatis, ipsi Beati intelligunt quidditatiue, & essentialiter id, quod viatores voce expriment, & significant: ergo illud Beatis significant essentialiter, & quidditatiue.

Perfectio significationis ex audiente, non ex loquente pensanda.

IO
Caietanus.
Scotus.

Hæc ratio euidenter probat, si vera est maior propositio, nempe perfectionem significationis nominum, non ex eo, qui nomen imposuit, aut eo utitur, pensandam esse: sed ex eo, qui audit, & venit in cognitionem eius, quod dicitur. Hæc autem propositio exemplis, & ratione monstrari potest, atque in primis Caiet. & recentiores aliqui Thomistæ non dubitant Scoto concedere, posse aliquem multo clarius, & distinctius rem alteri significare voce iam ante ad significandum imposita, quam ipsemet eam intelligat: id quod hoc exemplo quotidiano manifestum est.

Si quis Hispanus, qui nunquam vidit Romam, nec loca sancta illius, nec vestigia illa antiquitatis, ex relatu solum, & lectione librorum mihi, qui omnia vidi, ea referat, multo melius reuocat illa mihi in memoriam, ac proinde multo melius ea mihi significat, quam ipse intelligat. Nam & ipse, aut solum nomen, & vocum notitiam habet, aut si rerum etiam notitiam habet, solum habet eam per species alienas, & instar aliarum rerum, aut picturæ, quam vidit: ego vero proprium, & ex re ipsarum conceptum habeo: vnde etiam sit, ut si ego illi ea, quæ Romæ vidi, narrem, multo minus bene rem ipsi significem, quam ipse mihi: cum tamen ego melius intelligam, quam ipse: pensari igitur debet perfectio significationis ex perfectione cognitionis, quæ est in mente audientis, non ex cognitione loquentis: ergo si ille, qui audit me loquentem, rem cognoscit essentialiter, & quidditatiue, etiam si ego, qui loquor, confuse tantum, & instar aliarum rerum eam intelligam, significabo illam essentialiter, & quidditatiue: quia ille, qui audit, essentialiter ipsam cognoscit, siquidem perfectio significationis ex modo cognoscendi, quem habet ille, qui audit, non auctor, qui loquitur, pensanda est, ut exemplo probatum manet. Atqui beati vident Deum sicuti est: ergo viatores, qui Beatis loquuntur, & Deum voce aliqua expriment, etiam si ipsum non cognoscant essentialiter, sed confuse, nihilominus essentialiter eum Beatis significant: ergo saltem habemus contra Caiet. & alios posse nos videntes nominibus impositis, antea significare Beatis Deum essentialiter, & quidditatiue, etiam si nos ipsum instar rerum visibilibus cogitemus: possumus igitur beatis Deum nominare essentialiter, & quidditatiue, ita ut nihil amplius in significatione essentia illius desiderari possit.

Perfectio significationis nominis non est pensanda ex conceptu imponentis illud.

Ceterum, posse quoque viatores nomen aliquod primum imponere essentialiter Deum significans, & quidditatiue, exemplis etiam euidenter

probat contra Caiet. & recentiores: id enim ipsi negant, & hac ratione suam tuentur sententiam, ut saltem non possit primum nomen Deo imponi a viatoribus significans ipsum essentialiter, & sicuti est: probatur itaque exemplis. Primo si quis nesciens linguam hebraicam, & characteres illius, imponeret ipsis nomina ordine inter ipsos seruato, ut primo characteri vnum nomen, secundo aliud, tertio aliud tribueret, &c. certe nomina hæc distincta, & clarius characteres significarent scientibus literas hebraicas, quam is, quia ea nomina imposuit, ipsas literas intelligeret.

Secundo, si Philippus Rex mitteret exercitum suum, & Duci præciperet, ut infulam, aut ciuitatem, quam primo caperet, suo nomine Philippinam appellaret, nonne nomen illius clarius, & euidentius eam significaret Duci, & militibus, qui proprijs oculis viderunt, quam Philippus, qui nomen imposuit, eam cognosceret?

Tertio, si cæcus aliquis imposuisset nomen rebus, quas nunquam vidit, nonne melius eas significaret audientibus, quam ipse cæcus illas cognosceret? Nec enim necessarium est, ut qui nomen imponit, rem ipsam euidenter cognoscat: fieri autem potest, ut qui nomen audit, euidentem illius rei, & sicuti est, notitiam habeat. Ergo patet exemplis significationem nominis non esse pensandam ex perfectione cognitionis, quam de re habet, qui nomen imposuit, aut qui nomine imposito utitur, sed ex eo, qui audit: non igitur mirum, si nomina, quæ viatores Deo imposuerunt in hac vita cui non aliter comparantur, quam cæci coloribus melius ipsum Deum Beatis, qui Deum vident significant, quam ab ipsis viatoribus cognitum est: id quod ratio quoque sequens magis declarabit.

Probat igitur ratione propositio illa in argumento assumpta: quoniam, ut secundo supposuimus, nomina sunt signa, & symbola inter eum, qui loquitur, seu nomen imponit, & eum qui audit: imo non dicuntur significare rem imponenti nomen, aut ipso videnti, sed audienti, quia ipsum tantum faciunt rem intelligere: significare autem, est facere, ut res intelligatur, sicut ibi probatum est: contingere autem potest, ut qui audit, multo melius rem intelligat, quam qui imposuit nomen, aut illo utitur: ergo potest melius ipsi significare rem, quam eam intelligat, qui nomen imposuit. Quare impositio hoc solum præstare potest ut audita voce, talis res, in cuius locum nomen substituitur, ex impositione, & consensu communi statim intelligatur. Ceterum hoc, aut illo modo, melius aut minus bene cognosci, non pendet ex impositione, sed ex modo cognoscendi eius, qui audit.

Quod si interdum contingit, ut ille, qui audit, melius intelligat rem ab vno, quam ab alio, hoc non prouenit ex meliori nominis impositione, vel meliori cognitione, quam habeat ille, qui imposuit nomen: sed ex eo, quod ille, qui nominibus impositis utitur, ut rem explicet, pluribus comparationibus, vel meliori nominum compositione utitur. Si tamen eisdem nominibus duo utantur, & eodem modo ad exprimendam rem, & significandam, quam ipsi cognoscunt, etiam si vnus melius, quam alius rem cognoscat, æque tamen rem significant eisdem audientibus: tota igitur differentia significationis sumitur ex audientibus, non ex videntibus, aut imponentibus nomina. Ex quibus omnibus colligitur vera sententia, quæ proposuimus,

Caiet.

12

13

Idem ratio monstratur.

14

sumus, nempe non solum à Beatis & d. etiam à viatoribus posse Deo nomen imponi significans ipsum esse naturaliter, & quidditative, sicut est; sed quia diximus mensuram significationis ex audientibus esse expendendam, non ex ijs, qui videntur nominibus; sequenti c. sigillatim ostendemus, quo pacto homines possint nominibus Deum significare alijs nempe viatoribus, Beatis & ipsi Deo.

Cæterum Scholastici, qui primam opinionem sequuntur, fumentes mensuram impositionis ex cognitione imponentis, recte dixerunt, non posse imponi nomen ad significandum Deum quidditative, nisi ab eo, qui ipsum quidditative cognoscit, ac si dicerent: non posse aliquem voce exprimere quidditative Deum, quem habet in mente, nisi in mente habeat conceptum illius quidditativum.

CAPVT III.

Explicatur amplius præcedens doctrina.

¹⁵ **P**rimo ex præcedenti doctrina manifeste sequitur, nec ab ipso Deo, nec à Beatis nedum à viatoribus posse nomen aliquod imponi, quo viatoribus manentibus in statu viatorum Deus significetur quidditative, & sicut est, siquidem perfectio significationis ex audientibus desumenda est. Supponimus autem viatoribus manentibus in statu viatorum, hoc est, non communicata illis visione clara, & intuitiva Dei, non posse aliam quidditativam, & propriam communicari, vt contra Scotum, & Nominales probabimus disp. 1. §. 5. cap. 3. nam si hæc posset illis communicari, posset quoque eis aliquod nomen significare Deum quidditative, & proprie sicuti est, siue impositum esset à Deo ipso, siue etiam à Beatis, seu viatoribus, vt ex eadem doctrina colligitur. Atque hoc ipsum, & nihil aliud voluerunt Patres, cum dixerunt, Deum esse super omne nomen, nec vilo nomine explicari posse.

¹⁶ Hæc etiam ratione inquit Dionys. cap. 1. de divinis nominibus. Dei neque sensum esse, neque phantasiam, neque opinionem neque nomen, neque sermonem: dixit neque nomen, neque sermonem; quia nec vao nomine, nec sermone, qui pluribus vocibus constat, explicari potest: ipsumque dicit esse meliorem omni nomine, quia nullo nomine totum quod in ipso est, sicuti est, explicari potest: intelligentem respectu cuiuscumque intellectus creati considerati in sua natura; qua non videt Deum, sicuti est, & ita nec nomine aliquo potest Deus ei integre significari.

¹⁷ Ad eundem modum Iustinus in Apologia 2. pro Christianis, non longe à fine, inquit, Deo nomen imponi non posse: quod si quis id contendat, summæ dementiæ esse. Et in orat. parænetica ad gentes in medio, idem docet: demum in prima apologia pro Christianis post fol. 2. deo inquit, nullum esse nomen impositum, quia quocumque nomine aliud antiquius habet: videtur alludere ad sententiam Rabbi Eleazar, quam refert Calanus lib. 2. de arcana Cathol. veritatis cap. 10. afferentis: Cum alibi mundus non esset creatus, erat deus sanctus, & benedictus & nomen eius. Quod non debet intelligi de nomine, quo vocis ipsi imposito, etiam tetragrammato, quod sacrum dicebatur à Iudeis; sed aut de verbo suo æterno, quod generatione sibi ab æterno genuit, aut nomen ibi accipit Iustinus pro ipsa re, vt frequens est in Scriptura, sicut ad Philipp. 2. In nomine Iesu omne genua flectatur; & actorum 4. Non est aliud no-

men datum sub celo, in quo nos oporteat saluos fieri.

Nazianzenus similiter oratione 34. que est secunda de Theologia, refert sententiam Platonis in Timæo dicentis, difficile esse Deum intellectu percipere; eloqui vero impossibile. Ipse vero Nazianzenus suam nobis sententiam exponit dicens Deum nullis verbis explicari posse, mente autem comprehendendo multo minus. Nec contradicit vilo modo Platoni, qui docuit difficilius esse eloqui Deum, quam percipere: quia hoc dixit esse difficile, illud vero impossibile: Nazianzenus vero utrumque dixit esse impossibile, & multo magis Deum comprehendere: nam Plato loquebatur de cognitione Dei, qualis viatoribus conceditur, obscura, & hæc vere dixit, difficile esse, percipere absque falsitate Deum, & quæ de ipso dicuntur: eloqui vero ipsum & explicare exacte, sicuti est (ad enim significare vult cum dixit, Eloqui,) impossibile Nazianzenus autem dicit, impossibile esse, Deum explicare, non solum quidditative, & sicuti est, sed etiam omnia, quæ de ipso sub velamine dici possent; semper enim superest aliquid addendum: at ipsum videre, sicuti est, quod apud Nazianzenum dicitur comprehendere, vt diximus disp. 57. c. 4. certe magis est impossibile: id enim magis adhuc remotum est à cognitione viatorum, quam Deum exacte explicare sub velamine, & obscuritate fidei.

Contra vero Augustinus de alio modo cognitionis dicit, Verius cogitatur Deus, quam dicitur, sed verius est, quam cogitatur. Sic docet 7. de Trinitate c. 4. id autem intelligitur in viatoribus, qui aliquando plura de Deo contemplatione concipiunt, quam explicare queant; cum tamen adhuc melius, & verius in se sit Deus, quam à nobis cogitatur.

Cæterum hæc non obstant, quo minus, si loquamur ex parte eius, qui nomina aut sermonem de Deo audit, æqua sit illi nominum, aut sermonis significatio, atque cognitio, quam ipse de Deo habet: vt n. ostensum est, cognitio audientis meretur significationem nominis. Respectu quoque viatorum audientium nomina Dei, idem Nazian. oratione de fide, que est 49. post medium eleganter de Deo dixit in hæc verba: Certe hoc est Deus, quod cum dicitur, non potest dici, cum æstimatur, non potest æstimari, cum definitur, ipsa definitione crescit, quæ ad literam desumpsit ex eo Aug. ser. 190. de tempore, qui est secundus de Trinitate. Dixit autem Nazian. Deum ipsa definitione crescere; quia licet definitio dicatur terminus rei, quia ea, veluti termino & fine, res clauditur; tamen cum Deum definire, & determinare contendimus, ita se habet vt semper aliquid illius extra maneat: eo quod natura eius ab intellectu creato propria virtute cognosci nequeat: nec viatori satis explicari, & definitione describi.

Hoc ipsum optime tradidit Elias Creten in primū Apologeticum Nazian. explicans illa verba: Animalque visibile & invisibile: in quid enim in huc modum, Divinum nomen, vt S. Dionysius ait, si essentiam speciem, nullo modo cogitari, nec comprehendi potest; neque enim eius aut sensus, aut imaginatio, aut sententia, aut sermo, aut scientia, aut contactus ullus est: verum ex rebus effectus congruenti modo consideratur (alia nimirum, & alia specie ad vnum quoddam veritatis simulacrum & unte) antequam teneatur fugiens, antequam cogatur sese propius: non enim solum cogitatur non teneretur, sed ne perfecte quidem cogitatur, &c. Quibus omnibus plane indicat, viatoribus ita esse Deum absconditum, vt nullo sermone ipsis explicari queat, sicuti est.

Bb 4

Con-

Alius Nazian. ex Platone.
17.

Alius Aug.
18.

Testimon. Nazian.

Augustini.

Aliud ex Elias Creten.

19.

Confirmatur
ex Act. &
alijs.
Nysse.
Cypariso.

Consentiunt etiam Athanas. in Epistola ad solitariam vitam colentes, & in Epistola de Synodo Arimini, & Seleucia, & Nysenus lib. contra Eunomium, cum asserunt, non posse comprehendere, quid sit Deus, dici tamen posse quid non est: denique Ioan. Cypariso-
tus decade 4. multa congerit sanctorum testimonia, quæ hoc ipsum docent, præsertim vero cap. 9. vbi ostendit nomine Dei significari naturam diuinam, quod est, non quid est. Aliqua etiam testimonia Patrum huic doctrinæ accommodata citauit supra disp. 22. c. 5.

Nomina De-
i imposita ex
rebus creatis
Beatis Deum
significans si-
cuti est.

20

Secundo, quomodo possit nomen aliquod significare Deum beatissimum essentialiter, & sicuti est, manifeste etiam colligitur ex doctrina præcedentis capituli: cum enim perfectio significationis sumatur ex notitia audientis sermonem, & Beati Deum videant, sicuti est, quid sit, & essentialiter; sequitur, ipsis quolibet nomen significare Deum essentialiter, & quid sit, siue eo Deus utatur, siue alius beatus, siue etiam viator. Nec refert quod nomen ipsum impositum sit ex rebus creatis, qualia sunt ea, quibus viatores vtuntur: quia vt nomen significet essentialiter, non debet attendi aut impositio nominis, aut notitia rei, quam habet ille, qui utitur nomine, sed notitia, quam de re habet ille, qui audit. Nec vt nomen significet Deum essentialiter Beato, opus est, vt Beatus, nomine ipso incipiat Deum essentialiter cognoscere ita, vt antea non cognouisset: nam si mihi videnti rem aliquam quilibet illam nominaret, sine dubio mihi illam significaret: quia faceret me cognoscere, se illam in sua quoque mente habere: quod est significare, aut denotare mihi rem illam: ergo vt Beato significemus Deum essentialiter, vel aliquid de ipso, satis est, si ipse intelligat, nostris sermones respondere visioni claræ quam ipse de Deo habet.

Nullum no-
men potest
beatis signifi-
care Deum
comprehensiu-
sue.

21

Cæterum vt Beatis potest nomen aliquod quid sit, & essentialiter, etiam si viatores illo vtantur, & ab eis impositum sit, ita etiam nequit ipsis nomen aliquod Deum comprehendere denotare, etiam si deus illo utatur, & ab eo impositum sit. In quo mihi probatur summopere sententia Henrici contra alios doctores citatos in primo cap. qui dixerunt, deum posse sibi nomen imponere, quod comprehendere ipsum significet. Ratio vero ex doctrina præcedenti euidenter est: quia cum nomen sit symbolum, & signum inter eam, qui loquitur, & eum, qui audit & eatenus significare dicatur audienti, quatenus facit ipsum rem intelligere efficitur, vt talis sit significatio nominis, qualis est notitia, qua de re habet ille, qui audit: non qualem habet ille, qui loquitur: ergo quamuis deus se ipsum comprehendat: quia tamen Beatus, qui ipsum audit loquentem de se ipso eum non comprehendit; nomen non significat Beato deum comprehendere sed essentialiter solum, vt ab ipso cognoscitur.

Opinio quo-
rumdam re-
centiorum.

S. Thom.
Cæteran.
Ratio illa
rumpit.

Sed recentiores quidam Thomistæ, quos cap. 1. huius disp. commemorauimus, arbitrantur, non posse à Beatis deo nomen imponi, quod ipsum essentialiter significet alijs etiam Beatis, & videntibus deum: cuius oppositum sequitur Caiet. & alij cum S. Thom. quos ibi recensui qui asserunt, mensuram significationis nominum esse notitiam, quam habet de re ille, qui nomen imposuit, vel eo utitur. Probat igitur illi recentiores hac ratione, à Beatis non posse nomen imponi: quia vt à no-

bis probatum est, ad nomen significationem attendenda est notitia qua de re ipsa generat nomen in mentibus audientium: & inde asserunt debet: at nullum nomen potest generare notitiam essentialiter dei in mentibus audientium: quoniam sicut non potest deus essentialiter videri per speciem aliquam, quæ ipsum repræsentet, sic etiam nec per nomen potest essentialiter deum significare.

Verumtamen ratio hæc nullum momentum habet, primum quoniam optime deus potest repræsentari per speciem impressam, vt à nobis probatum est disp. 38. & saltem per expressam, scilicet verbum mentis ipsum videri, satis certum est, vt ibidem ostendimus. Deinde etiam si per speciem impressam intellectui, aut expressam videri non possit, non propterea sequeretur, non posse per nomen significari: nam nomen alia diuersa ratione facit rem cognoscere, quam similitudo, quæ est in ipso intellectu. Hæc enim si est impressa, est principium eliciendi visionem cum intellectu: si vero est expressa, est ipsamet visio, & repræsentatio actualis obiecti in ipsomet intellectu, reddens ipsum formaliter videntem, vel saltem est terminus intrinsecus illius, ab ea productus, vt alij volunt; & vtrique est naturalis repræsentatio obiecti suo modo: at nomen significat certe ex libera hominum impositione, qua inter ipsos conuentum est, vt cum aliquis profert talem vocem, alius intelligat statim rem hanc, aut illam esse in mente proferentis, & hoc modo subrogatur nomen in locum cognitionis, & conceptus formalis illius, qui loquitur. Quid ergo obest hæc nominis impositio, quo minus ille qui audit, si videret deum sicuti est, intelligat essentialiter, & quid sit, deum, quem ille qui loquitur, dicit se habere in mente sua? quod satis est, vt eum significet essentialiter, & quid sit.

Tertio, quia cum Deo etiam loqui possimus de ipso videndum est, quomodo ei semetipsum significare possimus. Ex doctrina autem præcedenti videretur dicendum, posse nos Deo semetipsum significare, & exprimere, non solum essentialiter, & quid sit, sed comprehendere etiam quia perfectio significationis ex audiente expendenda est, vt probatum manet, ergo cum Deus seipsum cognoscat essentialiter, & comprehendere, hoc etiam modo ipsi seipsum significare possemus; si nihil aliud obstatet. Illud autem obest, quod Deo nihil illo modo significare possumus loquendo, quare nec nominibus eo modo vti possumus, vt Deo significare dicantur, vsus enim vocum introductus est, vt res concepta, quæ in mente latebat, voce ipsa in locum ipsius conceptus subrogata, exprimeretur, & innotesceret audienti, vt ex ea rem cognoscat, atque eatenus significare voces audientibus dicantur quatenus illis hoc modo rem, quam aliquis habet in mente, exprimit, cum autem Deus intueatur corda hominum, & cogitationes, nihil possumus ei exprimere vocibus, aut indicare, manifestando conceptus nostros, quos antea ipse nouerat, ergo nec aliquid vocibus significare; quare cum vocis oratione utimur, proprie non significamus deo affectus nostros, quos ipse optime nouerat, sed ea utimur, vt affectus noster verbo expressus magis incalescat, viatores igitur non possunt nominibus aliquo deum significare essentialiter, aut com-

22

Solutur.

Diuerso mo-
do cognosci-
tur Deus per
nomen ac
per speciem.

23

Nullum no-
men res ipsam
Dei signifi-
care dicitur.

24

prehensue ipsi, sed neque ipse Deus sibi ipsi alio verbo loquitur, quam suo æterno verbo à se producto, quare nullum est nomen, quod Deum possit comprehensue alicui significare.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquod nomen de Deo substantialiter dicatur.

69
Pr. q. 71. a. 4.
C. 5. Q. 1. ad.
2. ad. 1. C. 1.
C. 1. 5. 1. 1.
C. 1. 5. 1. 1.
C. 1. 5. 1. 1.
C. 1. 5. 1. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod nullum nomen dicatur de Deo substantialiter, dicit enim Dam. Oporteret singulum eorum, quæ de Deo dicuntur, non quid est secundum substantiam significare, sed quid non est ostendere, aut habitudinem quandam aut aliquid eorum, quæ assequuntur naturam, vel operationem.

Cep. ante
medium.

2. Præterea, dicit Diony. primo capite de diu. no. Omnium sanctorum Theologorum hymnum inuenies ad beatos thearchæ processum manifestatiue & laudatiue Dei nominationes diuidentem. Et est sensus quod nomina, quæ in diuinam laudem sancti doctores assument, secundum processum ipsius Dei distinguuntur. Sed quod significat processum alicuius rei, nihil significat ad eius essentiam pertinens. Ergo nomina dicta de Deo, non dicuntur de ipso substantialiter.

3. Præterea. Secundum hoc nominatur aliquid à nobis, secundum quod intelligitur. Sed non intelligitur Deus à nobis in hac vita secundum suam substantiam: ergo nec aliquod nomen impositum à nobis dicitur de Deo secundum suam substantiam.

Lib. 7. de Tri.
c. 1. Q. 7. per
tiam C. 11.
S. 1. 4. 1. 3.

Sed contra est quod dicit August. 7. de Trin. Deo hoc est esse, quod fortem esse, vel sapientiam esse, & si quid de illa simplicitate dixeris, quæ eius substantia significatur. Ergo omnia nomina huiusmodi significant diuinam substantiam.

Respondeo dicendum, quod de nominibus, quæ de Deo dicuntur negatiue, vel quæ relationem ipsius ad creaturam significant, manifestum est, quod substantiam eius nullo modo significant, sed remotiorem alicuius ab ipso, vel relationem eius ad alium, vel potius alicuius ad ipsum. Sed de nominibus, quæ absolute & affirmatiue de Deo dicuntur, sicut bonus, sapiens, & huiusmodi, multipliciter aliqui sunt opinati. Quidam enim dixerunt, quod hæc omnia nomina, licet affirmatiue de Deo dicantur, tamen magis inuenta sunt ad aliquid remouendum à Deo quam ad aliquid ponendum in ipso. Vnde dicunt, quod cum dicimus Deum esse viuentem, significamus quod Deus non hoc modo est, sicut res in inanimata, & similiter accipiendum est in alijs & hoc posuit Rabbi Moy. Alij vero dicunt, quod hæc nomina

imposita sunt ad significandum habitudinem eius ad creaturam, ut cum dicimus, Deus est bonus sit sensus, Deus est causa bonitatis in rebus, & eadem ratio est in alijs. Sed utrumque istorum videtur esse inconueniens propter tria. Primo quidem, quia secundum neutram harum positionum posset assignari ratio: quare quædam nomina magis de Deo dicerentur quam alia: sic enim est causa corporum, sicut est causa bonorum. Vnde si nihil aliud significatur, cum dicitur, Deus est bonus, nisi Deus est causa bonorum, poterit similiter dici, quod Deus est corpus, quia est causa corporum. Item per hoc quod dicitur, quod est corpus, remouetur, quod non sit ens in potentia tantum, sicut materia prima. Secundo, quia sequeretur, quod omnia nomina dicta de Deo per posterius dicerentur de ipso. Sicut sanum per posterius dicitur de medicina, eo quod significat hoc tantum, quod sit causa sanitatis in animali, quod per prius dicitur sanum. Tertio, quia hoc est contra intentionem loquentium de Deo. Aliud enim intendunt dicere, cum dicunt, Deum viuentem, quam quod sit causa vitæ nostræ: vel quod differat à corporibus in animatis. Et ideo aliter dicendum est, quod huiusmodi quidem nomina significant substantiam diuinam & prædicantur de Deo substantialiter, sed deficiunt à representatione ipsius: quod sic patet. Significant enim sic nomina Deum, secundum quod intellectus noster cognoscit ipsum.

Intellectus autem noster cum cognoscit Deum ex creaturis, sic cognoscit ipsum secundum quod creaturæ ipsum representant. Ostensum est autem supra, quod Deus in se præhabet omnes perfectiones creaturarum, quasi simpliciter, & vniuersaliter perfectus. Vnde qualibet creatura in tantum eum representat, & est ei similis, in quantum perfectionem aliquam habet: non tamen ita, quod representet eum sicut aliquid eiusdem speciei, vel generis sed sicut excellens principium, à cuius forma effectus deficiunt: cuius tamen aliqualem similitudinem effectus consequuntur: sicut formæ corporum inferiorem representant virtutem solarem. Et hoc supra expositum est, cum de perfectione diuina agebatur. Sic igitur prædicta nomina diuinam substantiam significant imperfecte tamen, sicut & creaturæ imperfecte eam representant. Cum igitur dicitur, Deus est bonus, non est sensus, Deus est causa bonitatis, vel Deus non est malus: sed est sensus, id quod bonitatem dicimus in creaturis, præexistit in Deo: & hoc quidem

2. 2. 2. C. 3.

quidem secundum modum altiore. Unde ex hoc non sequitur, quod Deo competat esse bonum in quantum causat bonitatem: sed potius e converso, quia est bonus, bonitatem rebus diffundit secundum illud Aug. de doctrina Christiana, in quantum bonus est sumus.

Libro 1. de
doct. Chri-
stiana cap.
32. item 3.

Ad primum ergo dicendum, quod Damasc. ideo dicit, quod hæc nomina non significant, quid est Deus, quia à nullo istorum nominum exprimitur, quid est Deus perfecte, sed vnumquodque perfecte cum significat, sicut & creaturæ imperfecte cum representant.

Ad secundum dicendum, quod in significatione nominum aliud est quandoque, à quo imponitur nomen ad significandum, & id, ad quod significandum nomen imponitur. Sicut hoc nomen, lapis, imponitur ab eo quod lædit pedem, non tamen imponitur ad hoc significandum, quod significet lædens pedem; sed ad significandum quandam speciem corporum; alioquin omne lædens pedem esset lapis. Sic igitur dicendum est, quod huiusmodi divina nomina imponuntur quidem à processibus Deitatis. Sicut enim secundum diuersos processus perfectionum creaturæ Deum representant, licet imperfecte, ita intellectus noster secundum vnumquemque processum Deum cognoscit, & nominat: sed tamen hæc nomina non imponit ad significandum ipsos processus, ut cum dicitur Deus est viuens; sic sensus, ab eo procedit vita: sed ad significandum ipsum rerum principium, prout in eo præexistit vita, licet eminentiori modo, quam intelligatur, vel significetur.

Ad tertium dicendum, quod essentiam Dei in hac vita cognoscere non possumus secundum quod in se est, sed cognoscimus eam secundum quod representatur in perfectionibus creaturarum. Et sic nomina à nobis imposita eam significant.

Conclusio est: Non omnia nomina, quæ de Deo prædicantur, sed aliqua, substantialiter de ipso dicuntur.

Dubitatio circa sensum articuli.

25
Damasc.
Nicetas.
Cyparist.
S. Thom.
Caietan.
Bonauent.
Richard.
Egidius.
Durandus.
Marfilus.
Alexand.

Questionem propositam in titulo art. tract. ex Patribus Damasc. lib. 1. de fide c. 4. & c. 12. Nicetas in scholijs ad orationem Nazian. 32. n. 53. & in orat. 42. in illa verba, *Quin pietatis nostra, Ioannes Cyparistotus de cade 4. c. 9.* Ex Scholasticis vero cum S. Thom. in hoc artic. Caiet. & recentiores Thomistæ, Bona. in 1. d. 12. art. 1. q. 4. Ricard. art. 1. q. 5. Aegydus q. 4. Dur. q. 2. Marfil. in 1. q. 25. art. 3. dub. 2. Alex. 1. p. q. 48. in 4. art. 3. §. 2. qui quamuis varie sentiant, quia tamen opposita sibi non docuerunt, sed differunt, & vniuersique in suo sensu vera asserit, eorum sententias significatim annumerare non curabo: quare solum in exponenda mente B. Thomæ incumbendum nobis est, quæ si recte intelligatur, verissima est, dignamque tali vi-

ro doctrinam continet: eam vero discipuli eius non satis consentaneam dictis illius interpretati sunt.

Caietan. & recentiores in hoc art. particulam illam, *Substantialiter, aut secundum substantiam*, putant tam in titulo quam in corpore art. idem significare, quod *Non accidentarie*, ut sensus sit, an aliqua nomina de Deo dicantur non accidentarie. Laborant vero recentiores, ut ostendant an nomina relatiua dicantur de Deo substantialiter; quod tamen facile est explicatu; nam si nomine substantiæ intelligamus essentiam absolutam Dei, non prædicantur substantialiter, cum in Deo, nostro modo alia constituamus prædicata essentialia, alia vero personalia: atque in hunc sensum Patres dicunt, in Deo duo esse prædicata, alterum substantiæ, alterum relationis: si vero substantia accipiat pro eo, quod perfecte est, & non inheret, absque dubio relationes, quæ sunt in Deo, substantialiter de ipso prædicantur, non accidentarie, nec solum non prædicantur accidentarie, tanquam accidens prædicamenti, ut dici solet, hoc est, ut forma aliqua inherens alteri, sed neque prædicantur tanquam quantum prædicabile: loquor autem de relationibus, quæ in Deo realiter sunt: de alijs enim, quæ Deo per ordinem ad creaturas conueniunt, paulo inferius dicemus.

Mihi vero alia videtur mens Doctoris Angelici, si enim particulam *Substantialiter, aut secundum substantiam*, in titulo & in corpore acciperet pro eo, quod *Non accidentarie*, concedere deberet, ea nomina, quæ docet de Deo non prædicari secundum substantiam, dici accidentarie, multa scilicet, quæ in principio art. dixit, non significare substantiam in Deo, ut nomina negativa, & significantia relationem ad creaturas, de quibus dixit, non esse controuersiam: existimauit enim absque dubio illa non dici secundum substantiam de Deo: hæc autem non dici de ipso accidentarie patet: quia aut dicuntur accidentarie accidente (vraiunt) prædicamentali, aut prædicabili: non prædicamentali, quia nulla forma est in Deo, quæ inheret, ut accidens: non prædicabili, quia licet hoc modo substantia interdum prædicetur, ut cum dicimus, circulus est ligneus, omnia tamen illa nomina, quæ diximus, non possunt hoc modo de Deo prædicari, ut *incorruptibile, immortale*, & alia negativa: nam prædicari accidentarie accidente prædicabili nihil aliud est, quam prædicatum ita de subiecto affirmari posse, & negari, salua illius natura, & essentia, ut oppositum etiam dici possit: de Deo autem ita affirmamus incorruptibile, ut prædicare non possumus corruptibile, ergo non prædicatur accidentarie. Inter relatiua vero ad creaturas, quædam sunt, quæ prædicantur de Deo accidentarie accidente quinti prædicabilis, quæ scilicet significant ordinem ad creaturas futuras, ut præscientia, prædestinatio, creatio: posset enim deus, si nihil futurum facere vellent, ut potuit, nec præscire, nec prædestinare futurum, nec creare: quæ vero ad possibiles relationem denotant, non dicuntur de Deo accidentarie; ut satis constat, quia necessario ex natura rei conueniunt.

Sensus igitur S. Thom. in titulo art. est an aliqua nomina dicantur de Deo secundum substantiam, vel substantialiter, hoc est, quæ significant id, quod in Deo vero, & realiter est, siue illud sit substantia, siue relatio. Optime vero respondet, non omnia, sed aliqua dici de Deo secundum substantiam, nam nomina

Mens S. Thom.
T. 1. in 1. a
recentiores.

Nomina quæ
significant
relationes di-
uinas, quo
modo sub-
stantialiter
de Deo di-
cantur.

26

Superior ex-
positio requi-
ritur.

27

Nomina re-
latiua ad
creaturas
quando di-
cantur de
Deo acciden-
tarie.

S. Thom.
mens apertur.

nomina negationem significantia non dicunt id, quod est Deus; sed id, quod non est: nomina etiam quæ solam relationem ad creaturas futuras significant, non denotant id, quod est ipsa in Deo, sed qualis ipse ex creaturis dicatur.

De alijs vero nominibus, quæ affirmant aliquid de Deo, & quæ non significant solam relationem ex tempore ad creaturas, ut *Creator*, duas refert S. Th. opiniones, ut constat ex art. Prior est Rabbi Moylis in lib. qui dicitur, *Doctor dubiorum* ubi asserit, nomina illa, quæ positum aliquid, & non solam relationem ad creaturas denotant, dici de Deo solum ad remouendum aliquid ab eo non ad tribuendum ei aliquid positum. Posterior opinio est asserentium, hæc nomina solum in Deo significare habitudinem causæ ad illam formam, non ipsam formam, quam enuntiare videntur, ut cum dicitur Deus bonus, putat solum significari Deum esse causam bonitatis, non autem ipsum in se bonum esse, &c. Vtramque vero opinionem tribus opinionis rationibus impugnat. Prima ratio pugnat contra vtramque opinionem simul, quæ talis est: si nomina solum in Deo negationem significant possemus ut quocumque nomine, & illud Deo tribuere: quare & corporatum, & corruptibilem possemus cum appellare, altero, si tantum negationem corporis & corruptionis vellemus significare, altero, si causam tantum harum rerum denotarem: nam vere diceretur corporatus, hoc est, non habens corpus, & corruptibilis hoc est, non subiectus corruptioni, aut corporeus hoc est, causa corporis & corruptibilis, causa corruptibilitatis. Dux posteriores rationes, quas habes in tex. S. Th. impugnant optime poster. opinionem.

Concludit ergo S. Doctor ex doctrina articuli nomina illa tertij ordinis, hoc est, non negatiua, nec illa, quæ relationem ex tempore ad creaturas denotant; sed reliqua, quæ de Deo dicuntur, significare in Deo substantiam, vel substantialiter de Deo dici: hoc est, significare aliquid, quod reuera in Deo est: vtrum autem illud sit substantia, an accidens, non curat S. Thom. in hoc articulo; supponit enim ex q. 3. art. 6. nullum accidens in illo Deo esse. In hoc sensu nullus Scholasticorum est loquutus: est tamen Doctore Angelico digna doctrina, & sententia: eam videtur prius tradidisse Ioan. Cyparissiotus decade 4. cap. illo 9. citato, ut obseruauit noster Franciscus Turrianus in scholijs illius cap. inquit autem, hæc nomina à Dionys. 2. cap. de diuinis nom. vocari θεογονία hoc est Deum decentia.

Hæc tria genera nominum optime etiam explicauit Damascenus locis superius citatis, his verbis. Sicutque existimandum est, ea omnia, quæ de Deo commemorantur non quid substantia ratione sit, significare, verum aut quid non sit, explicare, aut affectionem quandam ad aliquid eorum, quæ ab eo distinguuntur aut quippiam eorum, quæ naturam affectantur, aut denique operationem aliquam declarare. Primi generis, inquit esse nomina significantia, quid non sit Deus, ut incorruptibile. Secundi generis sunt, quæ affectionem aliquam ad aliquid eorum, quæ ab eo distinguuntur, denotant, hoc est relationem ex tempore ad creaturas, Tertiij generis sunt significantia quidpiam eorum, quæ naturam affectantur, hoc est, quæ attributa Dei significant. Hæc n. nostro modo intelligendi, & nominandi naturam consequuntur ad modum passionis: similia sunt, quæ operationem intra Deum significant: nam quæ actionem

ex tempore denotant, in secundo genere ponenda sunt.

Sed obijcit aliquis contra ea, quæ diximus. omnipotentia, sapientia, scientia in Deo significant relationem rationis ad creaturas, quas potest Deus producere, & quas cognoscit: ergo hæc nomina non dicuntur de Deo secundum substantiam in sensu exposito: respondeo, ea nomina quæ relationem aliquam ad creaturas significant ab æterno, siue ea libere Deo cōueniat, ut est relatio præscientiæ, & prædestinationis, siue necessario, ut relatio omnipotentia, & scientia simplicis intelligentiæ, vere dici de Deo secundum substantiam: quia tametsi relatiua sint, illis tamen significare volumus non solam relationem, sed affectionem quandam Dei, quæ responderet in rebus creatis alicui qualitati, quam etiam nomine relatiuo significamus: ergo quia illis significamus, qualis sit Dei essentia, vere de ipso dicuntur secundum substantiam. At vero quæ relationem ex tempore in Deo significant, non denotant affectionem aliquam, quæ sit in Deo, neque per modum qualitatis, aut substantiæ, neque per modum operationis immanentis, sed tantum ordinem agentis extra se: & quia hic non est in Deo formaliter, sed extrinseca tantum denominatione; ideo merito dixit S. Th. hæc nomina non significare in Deo substantialiter, vel non dici de Deo secundum substantiam, ut supra explicatum est: hoc autem intelligendum est quoad formale significatum nominum: nam si de materiali significato eorum loquamur, quæ concreta sunt, ut, *Creator*, est ipse Deus: hoc enim nomine audito, mente concipimus Deum ipsum, quem creatorem appellamus. De modo autem, quo Deum cognoscimus, & nominamus per negationem aliarum rerum, diximus satis disp. 2. cap. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquid nomen dicatur de Deo proprie.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod nullum nomen dicatur de Deo proprie. Omnia enim nomina, quæ de Deo dicimus, sunt à creaturis accepta; ut dictum est. Sed nomina creaturarum metaphorice dicuntur de Deo, sicut cum dicitur, Deus est lapis, vel leo, vel aliquid huiusmodi. Ergo nomina dicta de Deo dicuntur metaphorice.

2. Præterea. Nullum nomen proprie dicitur de aliquo, à quo verius remouetur, quam de eo prædicetur. Sed omnia, bonus, sapiens, & similia verius remouentur à Deo, quam de eo prædicentur: ut patet per Dionysium secundo capitulo cœlestis Hierarchie. Ergo nullum istorum nominum proprie dicitur de Deo.

3. Præterea. Nomina corporum non dicuntur de Deo, nisi metaphorice, cum sit incorporeus; sed omnia huiusmodi nomina implicant quasdam corporales conditiones: significant enim cum tempore, & cum compositione, & cum alijs huiusmodi, quæ sunt conditiones corporum. Ergo omnia

70
Obiectio.
Diluitur.
Po. q. 7. art. 4.
ad 6. Et 3. di.
8. q. 4. n. 3. Et
dist. 2. ar. 2.
Et 1. contr.
c. 30. Art. 1.
huius quæst.

Capit. 2.
parum ante
medium.
Et cap. 4.
similiter.

S. Thom.
Rabbi Moys.

Quæ nomina
de Deo
dicuntur,
substantia-
liter.

Cypariss.
Franc.
Turris.

Tria genera
nominum in
Deo sequen-
dam Dam.

30

omnia huiusmodi nomina dicuntur de Deo metaphoricè.

In principio Prolegi lib. 2. de fide, ad Gratianum, 10, 2.
Sed contra est, quod dicit Ambrosius in libro 2. de fide. Sunt quædam nomina quæ euidenter proprietatem diuinitatis ostendunt, & quædam quæ perspicuam diuinæ maiestatis exprimunt veritatem; alia vero sunt quæ translatiue per similitudinem de Deo dicuntur. Non igitur omnia nomina dicuntur de Deo metaphoricè, sed aliqua dicuntur proprie.

Art. præc. huius 9.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, Deum cognoscimus ex perfectionibus procedentibus in creaturas ab ipso, quæ quidem perfectiones in Deo sunt secundum eminentiorem modum, quam in creaturis. Intellectus autem nostrus eo modo apprehendit eas secundum quod sunt in creaturis; & secundum quod apprehendit, ita significat per nomina. In nominibus igitur, quæ Deo attribuimus, est duo considerare, scilicet perfectiones ipsas significatas, ut bonitatem, vitam, & huiusmodi; & modum significandi. Quantum igitur ad id, quod significant huiusmodi nomina, proprie competunt Deo, & magis proprie, quam ipsis creaturis, & per prius dicuntur de eo. Quantum vero ad modum significandi, non proprie dicuntur de Deo: habent enim modum significandi, qui creaturis competit.

Ad primum ergo dicendum, quod quædam nomina significant huiusmodi perfectiones à Deo procedentes in res creatas hoc modo, quod ipse modus imperfectus quo à creatura participatur diuina perfectio in ipso nominis significato includitur: sicut lapis significat aliquid materialiter ens: & huiusmodi nomina non possunt attribui Deo, nisi metaphoricè. Quædam vero nomina significant ipsas perfectiones absolute absque hoc, quod aliquis modus participandi claudatur in eorum significatione: ut ens, bonum, viuens, & huiusmodi: & talia proprie dicuntur de Deo.

Eodem 1. 2.

Ad tertium ergo dicendum, quod ideo huiusmodi nomina dicit Dionysius negari à Deo, quia id quod significatur per nomen non conuenit eo modo ei quo nomen significat, sed excellentiori modo. Vnde ibidem dicit Dionysius. Quod est super omnem substantiam & vitam.

Ad tertium dicendum, quod ista nomina quæ proprie dicuntur de Deo, important conditiones corporales, non in ipso significato nominis, sed quantum ad modum significandi. Ea vero quæ metaphoricè de Deo dicuntur, important conditionem corporalem in ipso suo significato.

Explicatio doctrinae articuli.

Conclusio est: Aliquod nomen de Deo dicitur proprie, hoc est, non translatiue, & metaphoricè. Vt vero amplius explicet S. Doctor hanc doctrinam, notat dupliciter considerari posse nomina Dei; uno modo quoad id, quod significant, altero quoad modum significandi: priori modo aliqua significant Deum proprie, non metaphoricè, ut Sapientia: quia ipsis significare volumus id, quod reuera in Deo inuenitur, & quod perfectio illius est: posteriori modo non omnia, imo nullum de Deo dicitur proprie, sed omnibus subest aliquis modus metaphoricè. Hoc vero exacte explicauimus supra disp. 22. cap. 6. eo quod in hac vita Deum, eiusque perfectiones ad modum rerum creaturarum intelligimus: ac proinde ad modum illarum nominamus. Hoc etiam intelligendum est iuxta doctrinam disp. 57. loquendo scilicet de significatione nominum inter ipsos viatores: nam beatis, & videntibus ipsum sicuti est, nullum nomen significat Deum metaphoricè vilo modo. Quæ vero nomina de Deo dicuntur metaphoricè quoad rem significatam, optime explicauit S. Th. in hoc art. in solutio. 3.

Cypariss. Turrian.
Doctrinam hanc tradit Ioannes Cyparissiotus de 4. cap. 9. ut ibidem notauit noster Turrian. & optime exposuit, ubi in fine sic ait: Ex his patet vtrumque verum esse operationem diuinam nominare representare, & non naturam diuinam, quando materiam eorum consideramus, & vnde hac nobis comparata & collecta sunt: nomine operationis creaturam intelligi. Ac rursus, etiam substantiam Dei proprie significare, quod est, non autem, quid est, quando ex vnoquoque nomine ad ipsam rem substantiam deducimus. Ac si dicat, si attendamus id, vnde nomina desumpta sunt, quæ Deo tribuimus, non tam ipsum Deum, quam res creatas significant, quod est quodam metaphoricè modo Deum significare, ut à nobis explicatum est: quoad id vero, ad quod significandum accommodantur, significant Deum proprie, non quidditatiue, & proprio conceptu, & (vnde ipse ait) non quid est, sed an est, hoc est, eo conceptu, quo à nobis in hac vita cognoscitur: ut enim paulo ante dicebamus, doctrina hæc intelligenda est de significatione nominum inter viatores: non prout relata ad Beatos.

Cyrrillus.
In eandem sententiam allegat Ioannes Cyparissiotus Cyrrillus lib. 7. thesauri cap. 2. ubi cum Eunomius contenderet verbum non esse proprium vocabulum filij, inquit: Ad hæc verbum in scriptura filius appellatur, & prolatione vocis acutus homo Eunomius intelligit, ignorans, ex nostra consuetudine vocabulum esse sumptum. Et paucis interiectis, Quando igitur aliquid de Deo humano more dicitur, qui audit, non humano more, sed spiritualiter diuina intelligat, &c.

Quædam D. o. ff. locum explicantur.
Ex hac etiam doctrina, quam explicauimus supra disp. 22. cap. 6. intelligitur id, quod Dionysius ibid. citatus sapius dicit: nempe in Deo nec esse sapientiam, nec substantiam, nec quidquam eorum, quæ de ipso dicimus: & quod alij Patres interdum cum ipso Dionysio docent, nomen Patris, & Filij translatiue Deo conuenire: nam quoad modum significandi, & quoad id, vnde desumpta sunt nomina, aliqua subest his vocabulis metaphora, non quoad rem significatam, de quo plura in eo capite: ubi contra Damascenum aliqua etiam notauimus.

ARTI-

Verum nomina dicta de Deo sint nomina synonyma.

71
p. 97. a. 6.
Et contra
cap. 5.

AD quantum sic proceditur. Videtur quod ista nomina dicta de Deo, sint nomina synonyma. Synonyma n. nomina dicuntur, quæ omnino idem significant: sed ista nomina dicta de Deo omnino idem significant in Deo, quia bonitas Dei est eius essentia, & similiter sapientia: Ergo ista nomina sunt omnino synonyma.

Si dicatur, quod ista nomina non significant idem secundum rem, sed secundum rationes diuersas. Contra, Ratio cui non respondent aliquid in re, est vana: si ergo istæ rationes sunt multæ, & res est vna, videtur quod rationes istæ sint vanæ.

2. Præterea, Magis est vnum, quod est vnum re, & ratione; quam quod est vnum re, & multiplex ratione. Sed Deus est maxime vnus: ergo videtur, quod non sit vnus re, & multiplex ratione. Et sic nomina dicta de Deo non significant rationes diuersas. Et ita sunt synonyma.

Sed contra, Omnia synonyma sibi inuicem adiuncta negationem adducunt: sicut si dicatur, vestis indumentum. Si igitur omnia nomina dicta de Deo sint synonyma, non posset conuenienter dici Deus bonus, vel aliquid huiusmodi, cum tamen scriptum sit Ierem. 32. Fortissime, magnæ, potens, Dominus exercituum nomen tibi.

Respondeo dicendum, quod huiusmodi nomina dicta de Deo non sunt synonyma. Quod quidem facile esset videre, si diceremus quod huiusmodi nomina sunt inducta ad remouendam, vel ad designandam habitudinem causæ respectu creaturarum. Sic enim essent diuersæ rationes horum nominum secundum diuersa negata, vel secundum diuersos effectus connotatos. Sed secundum quod dictum est, huiusmodi nomina substantiam diuinam significare licet imperfecte, etiam plane apparet secundum præmissa, quod habent rationes diuersas. Ratio enim, quam significat nomen, est conceptio intellectus de re significata per nomen. Intellectus autem noster, cum cognoscat Deum ex creaturis, format ad intelligendum Deum conceptiones proportionatas perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas. Quæ quidem perfectiones in Deo præexistunt vnité, & simpliciter, in creaturis vero recipiuntur diuise, & multipliciter. Sicut igitur diuersis perfectionibus creaturarum respondet vnum simplex principium representatum per diuersas perfectiones creaturarum varie, & multipliciter,

Vasquez in 1. part. Tomus I.

ita varijs, & multiplicibus conceptibus intellectus nostri responderet vnum omnino simplex secundum huiusmodi conceptiones imperfecte intellectum. Et ideo nomina Deo attributa, licet significant vnā rem, tamen quia significant eam sub rationibus multis, & diuersis, non sunt synonyma.

Et sic patet solutio ad primum: quia nomina synonyma dicuntur, quæ significant vnum secundum vnā rationem. Quæ enim significant rationes diuersas vnus rei, non primo, & per se vnum significant: quia nomen non significat rem, nisi mediante conceptione intellectus: ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod rationes plures horum nominum non sunt cassæ, & vanæ: quia omnibus ei respondet vnum quid simplex per omnia huiusmodi multipliciter, & imperfecte representatum.

Ad tertium dicendum, quod hoc ipsum ad perfectam Dei unitatem pertinet: quod ea, quæ sunt multipliciter & diuim in alijs, in ipso sunt simpliciter, & vnité. Et ex hoc contingit, quod est vnus re, & plures secundum rationem: quia intellectus noster ita multipliciter apprehendit eum, sicut res multipliciter ipsum representant.

Explicatio doctrine Articuli.

Conclusio articuli est: Non omnia dicta de Deo sunt synonyma: appellat S. Thom. synonyma, *S. Thom.* non, ut aliqui dicunt, æquiuoca. Horum enim quodlibet æque plura sub diuersis rationibus significant: sed duo, aut plura nomina synonyma dicuntur ab Scholasticis, quæ idem sub eadem prorsus ratione denotant, ut *ensis, mucro, & gladius, vestis, indumentum*. Ergo cum de deo plura dicantur nomina, ut *omnipotens, bonus, sapiens, &c.* Inquit S. Doctor, non omnia esse synonyma: quia licet eundem Deum significant, ipsum tamen denotant sub diuersis rationibus. Nam, ut optime aduertit Caietanus, sola distinctio rationis inter significata sufficit, nec opus est distinctio aliqua eorum ex natura rei, ut nomina non sint synonyma. Quocirca cum attributa inter se, & ab essentia nostro modo intelligendi, distinguantur, ut late ostendimus infra disp. 117. fit, ut nomina, quæ diuersa attributa significant sola ratione distincta inter se, & ab essentia, non sint synonyma inter se, nec cum nominibus essentiam significantibus.

Obseruandum tamen est, de synonymia nominum diiudicandum esse non ex parte imponentis illa, aut vrentis: sed ex parte audientis, cui dicuntur significare. Ut enim demonstratum est disp. præc. cap. 2. significatio nominis petenda est ex cognitione, quam habet de re illa, qui audit, non autem ille, qui loquitur, aut nomen imposuit. Videndum igitur est, quare hæc nomina non sint synonyma, & an alicui esse possint.

¶ Caiet. in hoc art. notat, Deum in se non distinguere

Cc

guere

guere rationes diuersas attributorum: ex quo sequitur Deo nomina omnia ipsi imposita, ex hac parte synonyma fore, nisi aliud obitaret: dixi ex hac parte, quia si nominibus possemus vere, & proprie aliquid deo significare, omnia nomina siue vnius, siue alterius attributi, ipsi synonyma essent: quia quodlibet eorum eodem modo ipsi significaret: eo quod ipse seipsum eodem modo semper intelligit. De Beatis nihil dicit Galetanus: sunt tamen, qui putent ipsa visione beata distingui ab ipsis in Deo diuersa attributa: quod si verum esset, nomina attributorum non essent ipsis synonyma. Quia vero, ut demonstrabimus infra d. 118. Beati non possunt visione ipsa clara Dei plures rationes in eo distinguere: sequitur ipsis hoc modo Deum videntibus nomina esse synonyma. Cumque solum viatores cognoscentes Deum, non sicuti est, sed per alienas species, instar rerum creaturarum, in ipso distinguant diuersa attributa: ipsis solū & cognoscentibus hoc modo Deum, nomina hæc attributorum non erunt synonyma. Quare si Beati eodem etiam modo, atque viatores Deum cognoscunt, & non solum clara visione: ipsis hoc modo cognoscentibus synonyma quoque non erunt.

In hoc articulo disputari solet, an attributa Dei inter se, & ab essentia ex natura rei; vel sola ratione distinguantur, de hoc tamen differemus infra disp. 116.

ARTICVLVS V.

Virum ea, quæ de Deo dicuntur, & creaturis, vniuoce dicantur de ipsis.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod ea, quæ dicuntur de Deo, & creaturis, vniuoce de ipsis dicantur. Omne enim æquiocum reducitur ad vniocum, sicut multa ad vnum. Nam si hoc nomen canis æquiocum dicitur de latrabili, & marino, oportet quod de aliquibus vniuoce dicatur, scilicet de omnibus latrabilibus. Aliter enim esset procedere in infinitum. Inueniuntur autem quædam agentia vniuoce, quæ conueniunt cum suis effectibus in nomine, & definitione, ut homo generat hominem; quædam vero agentia æquiocum, sicut sol causat calidum, cum tamen ipse non sit calidus, nisi æquiocum. Videtur igitur, quod primum agens, ad quod omnia agentia reducuntur, sit agens vniocum. Et ita quæ de Deo, & creaturis dicuntur, vniuoce prædicantur.

2. Præterea, Secundum æquiocum non attenditur aliqua similitudo. Cum igitur creaturæ ad Deum sit aliqua similitudo, secundum illud Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, videtur quod aliquid vniuoce de Deo, & creaturis dicatur.

3. Præterea, Mensura est homogenea mensurato, ut dicitur in 10. Metaph. Sed Deus est prima mensura omnium entium, ut ibidem dicitur: ergo Deus est homogeneus creaturis. Et ita aliqui

ARTIC. V.

vniuoce de Deo, & creaturis dici potest.

Sed contra. Quicquid prædicatur de aliquibus secundum idem nomen, & non secundum eandem rationem, prædicatur de eis æquiocum. Sed nullum nomen conuenit Deo secundum illam rationem, secundum quam dicitur de creatura. Nam sapientia in creaturis est qualitas, non autem in Deo: genus autem variarum mutat rationem, cum sit pars definitionis: & eadem ratio est in alijs. Quicquid ergo de Deo, & creaturis dicitur, æquiocum dicitur.

4. Præterea, Deus plus distat à creaturis quam quæcumque creaturæ ab invicem. Sed propter distantiam quarundam creaturarum contingit, quod nihil vniuoce de eis prædicari potest: sicut de his, quæ non conueniunt in aliquo genere. Ergo multo minus de Deo, & creaturis aliquid vniuoce prædicatur, sed omnia prædicantur æquiocum.

Respondeo dicendum, quod impossibile est aliquid prædicari de Deo, & creaturis vniuoce. Quia omnis effectus non adequans virtutem causæ agentis, recipit similitudinem agentis non secundum eandem rationem, sed deficienter: ita quod & diuisim, & multipliciter est in effectibus, in causa est simpliciter, & eodem modo. Sicut Sol secundum vnam virtutem multiformes, & varias formas in istis inferioribus producit. Eodem modo, ut supra dictum est, omnes rerum perfectiones, quæ sunt in rebus creatis diuisim, & multipliciter in Deo præexistunt vnitæ. Sic igitur, cum aliquod nomen ad perfectionem pertinet de creatura dicitur, significat illam perfectionem distinctam secundum rationem definitionis ab alijs, puta cum hoc nomen, sapiens, de homine dicitur, significamus aliquam perfectionem distinctam ab essentia hominis, & à potentia, & ab esse ipsius, & ab omnibus huiusmodi. Sed cum hoc nomen de Deo dicimus, non intendimus significare aliquid distinctum ab essentia, vel potentia, vel esse ipsius. Et sic, cum hoc nomen, sapiens, de nomine dicitur, quodammodo describit, & comprehendit rem significatam, non autem cum dicitur de Deo: Sed relinquit rem significatam, ut incomprehensam, & excellentem nominis significationem. Vnde patet quod non secundum eandem rationem hoc nomen, sapiens, de Deo, & de homine dicitur. Et eadem ratio est de alijs. Vnde nullum nomen vniuoce de Deo & creaturis prædicatur. Sed nec etiam purè æquiocum, ut aliqui dixerunt.

*Nam beatis
omnia Dei
nomina syno-
nyma sunt.*

36

*72
Po. 97. 4. 6.
Et opus 36.
27. Et 1. con-
tra c. 32. 33.
Et 34.*

*10. lib. Met.
tex. 4. 10. 3.*

Artic. præ.

8. h. p. hyl. &
12. Met. 10 3.
xerunt. Quia secundum hoc ex creaturis
nihil posset cognosci de Deo, nec demon-
strari, sed semper incidere fallacia æqui-
uocationis. Et hoc est tam contra Philoso-
phum, qui multa demonstratiue de Deo
probat, quam etiam contra Apostolum
dicentem Roman. 1. Inuisibilia Dei per
ea, quæ facta sunt intellecta conspiciun-
tur. Dicendum est igitur, quod huiusmodi
nomina dicuntur de Deo & creaturis se-
cundum analogiam, id est, proportionem.
Quod quidem dupliciter contingit in
nominibus: vel quia multa habent pro-
portionem ad vnum, sicut sanum dicitur
de medicina & vrina, in quantum vtrum-
que habet ordinem & proportionem ad
sanitatem animalis, cuius hoc quidem si-
gnum est, illud vero causa: vel ex eo, quod
vnum habet proportionem ad alterum:
Sicut sanum dicitur de medicina & ani-
mali, in quantum medicina est causa sani-
tatis, quæ est in animali. Et hoc modo
aliqua dicuntur de Deo & creaturis ana-
logice, & non æquiuoce pure, neque
vniuoce. Non enim possumus nominare
Deum, nisi ex creaturis, vt supra di-
ctum est. Et sic quicquid dicitur de Deo,
& creaturis, dicitur secundum quod est
aliquis ordo creaturæ ad Deum, vt ad
principium, & causam: in qua præexi-
stunt excellenter omnes rerum perfe-
ctiones. Et iste modus communicatis
medius est inter puram æquiuocationem,
& simplicem vniuocationem. Neque
enim in his, quæ analogice dicuntur, est
vna ratio, sicut est in vniuocis: nec tota-
liter diuersa, sicut in æquiuocis; sed no-
men quod sic multipliciter dicitur, signi-
ficat diuersas proportionem ad aliquid
vnum. Sicut sanum de vrina dictum signi-
ficat signum sanitatis animalis, de medi-
cina vero dictum significat causam eius-
dem sanitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod licet
in prædicationibus oporteat æquiuo-
ca ad vniuoca reduci, tamen in actionibus
agens non vniuocum ex necessitate præ-
cedit agens vniuocum. Agens enim non
vniuocum est causa vniuersalis totius spe-
ciei, vt Sol est causa generationis omnium
hominum. Agens vero vniuocum non est
causa agens vniuersalis totius speciei
(alioquin esset causa sui ipsius, cum sub
specie contineatur) sed est causa parti-
cularis respectu huius individui: quod in
participatione speciei consistit. Causa
igitur vniuersalis totius speciei non est
agens vniuocum. Causa autem vniuer-
salis est prior particulari. Hoc autem
agens vniuersale, licet non sit vniuocum,

Vasquez in 1. part. Tomus I.

non tamen est omnino æquiuocum: quia
sic non faceret sibi simile, sed potest dici
agens analogicum. Sicut in prædicationi-
bus omnia vniuoca reducuntur ad vnum
primum non vniuocum, sed analogicum,
quod est agens.

Ad secundum dicendum, quod simili-
tudo creaturæ ad Deum est imperfecta:
quia etiam nec idem secundum genus re-
præsentat, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quod Deus non
est mensura proportionata mensuratis.
Vnde non oportet, quod Deus & creatu-
ræ sub vno genere contineantur.

Ea vero, quæ sunt in contrarium, con-
cludunt quod non vniuoce huiusmodi
nomina de Deo, & creaturis prædican-
tur, non autem quod æquiuoce.

Conclusio articuli est: Impossibile est, aliquid de
Deo, & creaturis vniuoce dici.

ARTICVLVS VI.

Virum nomina per prius dicantur de creaturis, quam de Deo.

AD sextum sic proceditur. Vide-
tur, quod nomina prius dicantur
de creaturis, quam de Deo. Se-
cundum enim quod cognoscimus aliquid
secundum hoc illud nominamus, cum no-
mina secundum Philosophum sint signa
intellectuum. Sed per prius cognoscimus
creaturam quam Deum: Ergo nomina à
nobis imposita per prius conueniunt
creaturis, quam Deo.

2. Præterea, Secundum Dionysium, in lib.
de diuin. nom. Deum ex creaturis nomi-
namus: sed nomina à creaturis translata
in Deum, per prius dicuntur de creaturis,
quam de Deo: sicut leo, lapis, & huiusmo-
di. Ergo omnia nomina quæ de Deo, & de
creaturis dicuntur, per prius de creaturis
quam de Deo dicuntur.

3. Præterea, Omnia nomina, quæ com-
muniter de Deo, & creaturis dicuntur,
dicuntur de Deo sicut de causa omnium,
vt dicit Dionysius. Sed quod dicitur de
aliquo per causam, per posterius de illo
dicitur: per prius enim dicitur animal sa-
num quam medicina, quæ est causa sani-
tatis. Ergo huiusmodi nomina per prius
dicuntur de creaturis quam de Deo.

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 3.
Flecto genua mea ad Patrem Dominum
nostri Iesu, ex quo omnis paternitas in cæ-
lo, & in terra nominatur: & eadem ratio
videtur de nominibus alijs, quæ de Deo,
& creaturis dicuntur. Ergo huiusmodi
nomina per prius de Deo, quam de crea-
turis dicuntur.

Respondetur dicendum, quod in omnibus
nominibus, quæ de pluribus analogice di-
cuntur, necesse est, quod omnia dicantur.

Co 2

tur

2. 4. art. 3.

73
1. contr. 8. c.
34.

Pib. x. Po.
herm. cap. 1.
id habet
Arist. 10. 1.

Cap. x. de di-
ui. nomi. ali-
quantulum
ante finem.

c. 1. de myst.
Theol. partum
ante mediu.

4. Metaph.
sec. 28. 10. 3.

tur per respectum ad vnum. Et ideo illud vnum oportet, quod ponatur in definitione omnium. Et quia ratio quam significat nomen est definitio, ut dicitur in 4. Metaph. necesse est, quod illud nomen per prius dicatur de eo, quod ponitur in definitione aliorum, & per posterius de alijs secundum ordinem, quo appropinquant ad illud primum, vel magis, vel minus. Sicut sanum, quod dicitur de animali, cadit in definitione sani, quod dicitur de medicina, quæ dicitur sana in quantum causat sanitatem in animali, & in definitione sani, quod dicitur de vrina, quæ dicitur sana in quantum est signum sanitatis animalis. Sic ergo omnia nomina, quæ metaphoricè de Deo dicuntur, per prius de creaturis dicuntur quam de Deo; quia dicta de Deo nihil aliud significant, quam similitudines ad tales creaturas. Sicut n. ridere dictum de prato, nihil aliud significat, quam quod pratum similiter se habet in decore, cum floret, sicut homo, cum ridet, secundum similitudinem proportionis: sic nomen leonis dictum de Deo, nihil aliud significat, quam quæ Deus similiter se habet, ut fortiter operetur in suis operibus sicut leo in suis. Et sic patet, quod secundum quod dicuntur de Deo, eorum significatio definiri non potest, nisi per illud, quod de creaturis dicitur. De alijs autem nominibus quæ non metaphoricè dicuntur de Deo, esset etiam eadem ratio si diceretur de Deo causaliter tantum, ut quidam posuerunt. Sic enim cum dicitur, Deus est bonus, nihil aliud esset quam Deus est causa bonitatis creaturæ. Et si hoc nomen, Bonum, dictum de Deo clauderet in suo intellectu bonitatem creaturæ. Vnde bonum per prius diceretur de creatura, quam de Deo. Sed supra ostensum est, quod huiusmodi nomina non solum dicuntur de Deo causaliter sed etiā essentialiter. Cum enim dicitur, Deus est bonus, vel sapiens, non solum significatur, quod ipse sit causa sapientiæ, vel bonitatis, sed quod hæc in eo eminentius præexistunt. Vnde secundum hoc dicendum est, quod quantum ad rem significatam per nomen prius dicuntur de Deo, quam de creaturis, quia à Deo huiusmodi perfectiones in creaturas manant: sed quantum ad impositionem nominis per prius à nobis imponuntur creaturis, quas prius cognoscimus. Vnde & modum significandi habent, qui competit creaturis, ut supra dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod obiectio illa procedit quantum ad impositionem nominis.

Ad secundum dicendum, quod non est

eadem ratio de nominibus quæ metaphoricè de Deo dicuntur, & de alijs, ut dictum est. Ad tertium dicendum, quod obiectio illa procederet, si huiusmodi nomina solum de Deo causaliter dicerentur, & non essentialiter, sicut sanum de medicina.

Conclusio est. Si spectes rem significatam, per prius dicuntur nomina de Deo, quam de creaturis, hoc est principaliter: Si vero id, unde nomina imposita sunt, prius de creaturis quam de Deo dicuntur. In his duobus articulis Theologi nostri magnam partem occupati sunt in disputando de analogia nominum. Ea vero quæ disputatione theologica digna erant, exacte à nobis tradita sunt supra disput. 2. cap. 5. Cetera physica, & metaphysica relinquantur.

ARTICVLVS VII.

Utrum nomina, quæ important relationem ad creaturas dicuntur de Deo ex tempore.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod nomina, quæ important relationem ad creaturas, non dicantur de Deo ex tempore. Omnia enim huiusmodi nomina significant diuinam substantiam, ut communiter dicitur. Vnde & Ambrosius dicit, quod hoc nomen, dominus, est nomen potestatis, quæ est diuina substantia: & creatio significat Dei actionem, quæ est eius essentia. Sed diuina substantia non est temporalis, sed æterna. Ergo huiusmodi nomina non dicuntur de Deo ex tempore, sed ab æterno.

2. Præterea. Cuicumque conuenit aliquid ex tempore, potest dici factum. Quod enim ex tempore est album fit album. Sed Deo non conuenit esse factum: ergo de Deo nihil prædicatur ex tempore.

3. Præterea si aliqua nomina dicuntur de Deo ex tempore propter hoc quod important relationem ad creaturas, eadem ratio videtur de omnibus, quæ relationem ad creaturas important. Sed quædam nomina importantia relationem ad creaturas, dicuntur de Deo ab æterno. Ab æterno enim sciuit creaturam & dilexit, secundum illud Ierem. 31. In charitate perpetua dilexite. Ergo & alia nomina quæ important relationem ad creaturas, ut dominus & creator, dicuntur de Deo ab æterno.

4. Præterea. Huiusmodi nomina relationem significant. Oporteret igitur quod relatio illa vel sit aliquid in Deo, vel in creatura tantum. Sed non potest esse, quod sit in creatura tantum: quia sic Deus denominaretur Dominus a relatione opposita, quæ est in creaturis, nihil autem denominatur à suo opposito. Relinquitur ergo quod relatio est aliquid in Deo. Sed in Deo nihil potest esse ex tempore, cum ipse sit supra tempus: ergo videtur quod huius-

Theoph. 101.

74

Infra 2. 34.

Art. 3. 2. 9.

43. 2. 2. 1.

dist. 19. 9. 1.

Art. 1. 5. 9.

dist. 30. Art. 1.

per totum 9.

2. 6. 2. 37.

9. 2. Art. 3. c.

3. dist. 18.

Art. 4. 1. 2. 3.

dist. 3. 2. 2. 2.

Lib. 1. de fide.

cap. 1. 1. 1.

med. 1. 1. 1.

Ar. 2. hui. 9.

Ar. 3. hui. 9.

huiusmodi nomina non dicantur de Deo ex tempore.

5. Præterea, Secundum relationem dicitur aliquid relative: puta secundum dominium dominus, sicut secundum albedinem albus. Si igitur relatio domini non est in Deo secundum rem, sed solum secundum rationes, sequitur, quod Deus non sit realiter dominus: quod patet esse falsum.

6. Præterea, In rebus, quæ non sunt simul naturæ, unum potest esse altero non existente: sicut scibile existit non existente scientia, ut dicitur in prædicamentis. Sed relatiua, quæ dicuntur de Deo, & creaturis, non sunt simul naturæ; ergo potest aliquid dici relative de Deo ad creaturam, etiam creatura non existente. Et sic huiusmodi nomina, dominus, & creator dicuntur de Deo ab æterno, & non ex tempore.

Sed contra est, quod dicit August. 5. de Trinit. quod hæc relatiua appellatio, dominus Deo conuenit ex tempore.

Respondendo dicendum, quod quædam nomina importantia relationem ad creaturam, ex tempore de Deo dicuntur, & non ab æterno. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod quidam posuerunt relationem non esse rem naturæ, sed rationis tantum. Quod quidem apparet esse falsum, ex hoc, quod ipsa res naturalem ordinem, & habitudinem habent ad inuicem. Verumtamen sciendum est, quod cum relatio requirat duo extrema, tripliciter se habet ad hoc, quod sit res naturæ, & rationis. Quandoque enim ex utraque parte est res rationis tantum: quando scilicet ordo, vel habitudo non potest esse inter aliqua nisi secundum apprehensionem rationis tantum, utpote cum dicimus idem eidem eidem. Nam secundum quod ratio apprehendit bis aliquid unum, statuit illud, ut duo: & sic apprehendit quandam habitudinem ipsius ad seipsum. Et similiter est de omnibus relationibus, quæ sunt inter ens, & non ens: quas format ratio in quantum apprehendit non ens, ut quoddam extremum. Et idem est de omnibus relationibus, quæ consequuntur actum rationis, ut genus, & species & huiusmodi. Quædam vero relationes sunt quantum ad utrumque extremum res naturæ: quando scilicet est habitudo inter aliqua duo secundum aliquid realiter conueniens utrique, sicut patet de omnibus relationibus, quæ consequuntur quantitatem, ut magnum, & paruum, duplum & dimidium, & huiusmodi. Nam quantitas est in utroque extremorum, & simile est de relationibus, quæ consequuntur actionem &

Vasquez in 1. part. Tomus I.

passionem, ut motuum, & mobile, pater, & filius, & similia. Quandoque vero relatio in vno extremorum est res naturæ, & in altero est res rationis tantum, & hoc contingit, quandoque duo extrema non sunt vnius ordinis, sicut sensus, & scientia referuntur ad sensibile, & scibile, quæ quidem in quantum sunt res quædam in esse naturali existentes, sunt extra ordinem esse sensibilis, & intelligibilis. Et ideo in scientia quidem, & sensu est relatio realis, secundum quod ordinantur ad sciendum, vel sentiendum res: sed res ipsæ in se consideratæ sunt extra ordinem huiusmodi; unde in eis non est aliqua relatio realiter ad scientiam, & sensum; sed secundum rationem tantum, in quantum intellectus apprehendit ea, ut terminos relationum scientiæ, & sensus. Unde Philosophus dicit in 5. Metaph. quod non dicuntur relative, non quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Et similiter dextrum non dicitur de columna, nisi in quantum ponitur animali ad dextram. Unde huiusmodi relatio non est realiter in columna, sed in animali. Cum igitur Deus sit extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinantur ad ipsum, & non est conuersio manifestum est, quod creaturæ realiter referuntur ad ipsum Deum: sed in Deo non est aliqua realis relatio eius ad creaturas, sed secundum rationem tantum, in quantum creaturæ referuntur ad ipsum, & sic nihil prohibet huiusmodi nomina importantia relationem ad creaturam prædicari de Deo ex tempore, non propter aliquam mutationem ipsius, sed propter creaturæ mutationem, sicut columna fit dextera animali, nulla mutatione circa ipsam existente, sed animali translato.

Ad primum ergo dicendum, quod relatiua quædam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, ut dominus, seruus, pater, & filius, & huiusmodi: & hæc dicuntur relatiua secundum esse. Quædam vero sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens, & motum, caput, & capitatum, & alia huiusmodi, quæ dicuntur relatiua secundum dici. Sic igitur & circa nomina diuina hæc differentia est consideranda dupliciter. Nam quædam significant ipsam habitudinem ad creaturam, ut Dominus. Et huiusmodi non significant substantiam diuinam directe, sed indirecè in quantum præsupponunt ipsam: sicut dominium præsupponit potestatem: quæ est diuina substantia.

Cc 3

Quæ-

Lib. 3. metaph. physica 20. tom. 3.

Quædam vero significant directe essentiam diuinam, & ex consequenti important habitudinem, sicut Saluator, Creator, & huiusmodi, significant actionem Dei, quæ est eius essentia. Vtraque tamen nomina ex tempore de Deo dicuntur, quantum ad habitudinem, quam important, vel principaliter, vel consequenter, non autem quantum ad hoc quod significant essentiam vel directe vel indirecte.

Ad secundum dicendum, quod sicut relationes, quæ de Deo dicuntur ex tempore, non sunt in Deo nisi secundum rationem: ita nec fieri, nec factum esse dicitur de Deo, nisi secundum rationem, nulla mutatione circa ipsum existente, sicut est id, Dominus refugium factus es nobis.

Ad tertium dicendum, quod operatio intellectus, & voluntatis est in operante: & ideo nomina, quæ significant relationes consequentes actionem intellectus, vel voluntatis, dicuntur de Deo ab æterno. Quæ vero consequuntur actiones procedentes secundum modum intelligendi ad exteriores effectus, dicuntur de Deo ex tempore, vt saluator, creator & huiusmodi.

Ad quartum dicendum, quod relationes significatæ per huiusmodi nomina, quæ dicuntur de Deo ex tempore, sunt in Deo secundum rationem tantum: oppositæ autem relationes in creaturis sunt secundum rem. Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur: tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum: sicut Philosophus dicit in 5. Metaph. quod scibile dicitur relatiue, quia scientia refertur ad ipsum.

Ad quintum dicendum, quod cum ea ratione referatur deus ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, cum relatio subiectionis realiter sit in creatura: sequitur quod deus non secundum rationem tantum, sed realiter sit dominus. Eo enim modo dicitur dominus, quo creatura ei subiecta est.

Ad sextum dicendum, quod ad cognoscendum, utrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet considerare ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso, tunc sunt simul natura, sicut duplum, dimidium, & pater, & filius, & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non è conuersio, tunc non sunt simul natura. Et hoc modo

se habent scientia, & scibile. Nam scibile dicitur secundum potentiam: scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ. Sed si accipiat scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum. Nam scitum non est aliquid, nisi sit eius scientia. Licet igitur deus sit prior creaturis: quia tamen in significatione domini, clauditur, quod habeat seruum, & è conuerso, ista duo relatiua dominus, & seruus sunt simul natura. Vnde deus non fuit dominus, antequam haberet creaturam sibi subiectam.

Explicatio doctrine articuli.

Conclusio est: aliqua ex his dicuntur de Deo ex tempore. Explicat vero S. Thom. in solutione 3. quæ sint nomina, quæ ex tempore de Deo dicuntur: & inquit, ea esse, quæ consequuntur actiones transientes. *Vi creator, Dominus, redemptor, &c.* nam quæ consequuntur actiones immanentes, vt *præfatus, prædestinans, omnipotens, &c.* non dicuntur de Deo ex tempore, hoc est, fundamentum, vnde dici potest Deus creator, incipit in tempore ita, vt ab æterno non possit dici creans: quia ab actione transiunt, quæ in tempore incipit, sic denominatur. Alia vero nomina significantia relationem, quæ consequuntur actionem immanentem, licet non tribuantur Deo ab æterno, quia non erat, qui illis vteretur; poterant tamen ab æterno Deo conuenire, quia fundamentum illius relationis æternum est, scilicet actio immanens circa possibilia, aut futura, quæ ab æterno possibilia sunt, & futura.

Circa hæc vero nomina, quæ ratione actionis immanens dicuntur de Deo, notandum est, non omnia significare necessarium ordinem in Deo: nam quedam denotant ordinem ad creaturas futuras, qui non conuenit Deo necessario: poterat enim Deus manens idem, facere, vt nihil unquam esset futurum: vnde non est prædestinans, præfatus, aut prouidens. Quedam autem ordinem significant ad creaturas possibiles, qui necessario Deo conuenit, tamen si realis non sit, sed rationis, eo quod creaturæ necessario sunt possibiles, ac proinde fundamentum huius relationis necessarium est. Omnia tamen hæc nomina ab æterno conueniunt Deo, nec ex tempore solum conuenire possunt: quia tam possibilis creatura, quam futura, si futura est, ab æterno est possibilis, aut futura. Vnde etiam probabimus q. 14. art. 15. immutabilitatem præscientiæ Dei, & q. 19. art. 7. immutabilitatem voluntatis ipsius.

Circa solutionem tertij hic disputari solet propter aliquos Nominales, utrum relationes creatoris, & Domini, quæ ex tempore Deo tribuuntur, sicut nomina earum, sint reales, an rationis: & quidem de re non video inter Catholicos posse esse controuersiam. Nullus enim aliter potest, nec hæcenus dixit, eas relationes esse reales, hoc est, realiter, & intrinsece in Deo, nec ex tempore eladuenientes, neq; ab æterno adherentes ipsi non necessario, sed libere, vt euidenti ratione ostendimus disput. 80. c. 2. quod enim libere ipsi conueniant, dubium esse non potest: sunt enim ad creaturas

Lib. 5. metaph. text. 20. item 31.

Differentia inter nomina, quæ de Deo ex tempore dicuntur, & ab æterno.

37

Relatio creatoris, & Domini non est realis, & intrinseca.

turas futuras, aut præsentēs, quæ non necessario futura sunt, aut præsentēs.

Quare cum Okam. & Gabr. in 1. d. 30. q. 5. Durand. q. 3. Marfil. in 1. q. 32. art. 1. & Greg. in 1. d. 18. q. 3. art. 1. has relationes appellant reales, tamen si in re ipsa non erent, improprietatis tamen loquendi notandi sunt: ipsi namque non dicunt, eas esse aliquid reale Deo adhaerens, ut expressè ipsi aduertunt: vocant nihilominus reales, & nolunt appellare relationes rationis, quia nullo intellectu operante, Deus realiter creat, & est illud, quod dicitur creans: sed multo obscurius cæteris loquitur Greg. Solum prædicti auctores ab alijs differunt, quod nolunt vocare illas relationes rationis.

Dicendum vero est, fundamentum, unde relatio desumitur, & unde nomen relatiuum Deo tribuitur, esse reale, vel præsens, vel futurum, vel possibile: quocirca ab aliquibus relatio realis extrinseca appellari solet. In ipso vero Deo absque dubio solum rationis relatio ponenda est: ergo cum dicitur extrinseca denominatio realis, non omnino excluditur operatio nostri intellectus, quia denominatio opus est rationis: sed significatur, esse quid reale, ex quo noster intellectus sumpsit denominationem illam: quare si loquamur de illa relatione, cuius denominatio ex illo extrinseco fundamento derivatur, prout in Deo esse, aut ei conuenire dicitur, relatio rationis vocanda est: ita eam appellant S. Thom. in hoc art. & Caiet. §. Quoad quartum, & idem S. Thom. 2. contra gentes cap. 12. & ibi Ferrar. §. Circa istam propositionem, & seq. Bonavent. in 1. d. 30. q. 3. Ricard. q. 4. Scot. ad q. 2. Capitol. q. 1. art. 1. concl. 3. & art. 2. concl. 2. & 3. de a. Hissalen. art. 1. Henric. quodlib. 9. q. 1.

Ceterum an sit in Deo relatio realis æterna ad creaturas, dicemus infra disp. 104. cap. ult. an vero relatio rationis sit in Deo per ipsummet intellectum diuinum formata, & quomodo per humanum, tractabimus infra disp. 118. cap. 2. denique quomodo hæ denominationes Deo conueniant ab æterno, cum sint relationum rationis, explicabitur q. 14. art. 15.

Circa eandem solutionem disputat Caietanus, utrum relatiua tertij generis referantur realiter ad absolutum terminum, an ad aliquo modo relatiuum, & de alijs relatiuis similiter. Verumtamen de hac re pauca, ne limites Theologi transgrediamur, obiter dicemus infra disp. 160. cap. 6.

ARTICVLVS VIII.

Utrum hoc nomen, Deus, sit nomen naturæ.

Ad octauum sic proceditur. Videtur, quod hoc nomen deus non sit nomen naturæ. dicit enim damasc. in 1. libro, quod deus dicitur à Theyn, quod est curare, & fouere vniuersa, vel ab Ethyn, id est ardere. deus enim noster ignis consumens est, vel à Theashe, quod est considerare omnia. Hæc autem omnia ad operationem pertinent: ergo hoc nomen, Deus, operationem significat, & non naturam.

2. Præterea, Secundum hoc aliquid nominatur à nobis secundum quod cognoscitur. Sed diuina natura est nobis

ignota: ergo hoc nomen, Deus, non significat naturam diuinam.

Sed contra est, quod dicit Ambros. in lib. de fide, quod deus, est nomen naturæ.

Respondeo dicendum, quod non est semper idem à quo imponitur nomen ad significandum, & id ad quod significandum nomen imponitur. Sicut enim substantiam rei ex proprietatibus, vel operationibus eius cognoscimus, ita substantiam rei denominamus quandoque ab aliqua eius operatione, vel proprietate. Sicut substantiam lapidis denominamus ab aliqua actione eius, quia lædit pedem: non tamen hoc nomen impositum est ad significandum hanc actionem, sed substantiam lapidis. Si quæ vero sunt, quæ secundum se sunt nota nobis, ut calor, frigus, albedo, & huiusmodi, non ab alijs denominantur. Unde in talibus idem est, quod nomen significat, & id à quo imponitur nomen ad significandum. Quia igitur Deus non est notus nobis in sui natura, sed innotescit nobis ex operationibus, vel effectibus eius, ex his possumus eum nominare, ut supra dictum est. Unde hoc nomen, Deus, est nomen operationis quantum ad id, à quo imponitur ad significandum. Imponitur enim hoc nomen ab vniuersali rerum. prouidentia. Omnes enim loquentes de Deo hoc intendunt nominare deum quod habet prouidentiam vniuersalem de rebus. Unde dicit Dionys. 12. c. de diuin. nominib. quod Deitas est quæ omnia videt prouidentia, & bonitate perfecta. Ex hac autem operatione hoc nomen, Deus, assumptum impositum est ad significandum diuinam naturam.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia quæ posuit Damascenus pertinent ad prouidentiam à qua imponitur hoc nomen, deus, ad significandum.

Ad secundum dicendum, quod secundum quod naturam alicuius rei ex eius proprietatibus & effectibus cognoscere possumus, sic eam nomine possumus significare: Unde quia substantiam lapidis ex eius proprietate possumus cognoscere secundum se ipsam sciendo quid est lapis, hoc nomen lapis, ipsam lapidis naturam, secundum quod in se est significat. Significat enim definitionem lapidis, per quam scimus, quid est lapis: ratio enim, quam significat nomen, est definitio, ut dicitur in 4. Metaph. Sed ex effectibus diuinis diuinam naturam non possumus cognoscere secundum quod in se est, ut sciamus de ea quid est, sed per modum eminentiæ, & causalitatis, & negationis, ut supra dictum

est. Et

In prol. 1. 2.
de fide circa
prim. co. 2. c.
3. ad Gal. p. 1.
medium rom.
5. 1. 1. de fide
ad Gra. ca. 20.

Art. 1. huius
quæst.

Cap. 12. pa-
rum ante
medium.

Lib. 4. meta-
ph. text. 28.
tom. 3.

Qc 4

Okam. l.
Gabr. in
Durand.
Marfil.
Gregor.

S. Thom.
Caiet.
Ferrar.
Bonau.
Ricard.
Capitol.
Dea.
Henric.

Caiet.

75
1. disp. 2. in
exp. 1. 1. 5.
art. 18. art. 5.
6. & 11. 32.
q. 2. art. 2. lib.
2. vlt. p. 1. c. 1.
12.

2. art. 1.

est Et sic hoc nomen, Deus, significat naturam diuinam. Impositum est enim nomen hoc ad aliquid significandum supra omnia existens: quod est principium omnium, & remotum ab omnibus. Hoc enim intendunt significare nominantes Deum.

Conclusio articuli est. *Nomen, Deus, quoad id, unde impositum est, significat actionem, sed ex parte illius, ad quod significandum impositum est, significat substantiam, & naturam ipsam Dei.*

DISPUT. LVIII.

Circa doctrinam articuli.

Quid senserint Patres de hoc nomine, DEVS. cap. 1.

Sententia S. Thomae de eadem re, cap. 2.

Qua ratione nomen, DEVS, dici possit connotatiuum. cap. 3.

CAPVT I.

Qui senserint Patres de hoc nomine, DEVS.

Caietanus,
Damascenus,
S. Thomas.Nominis,
Dei, Etymologia.Athanaf.
Nazian.Quod sit
præcipuum
inter Dei nomina.Nicetas Elias
Cret.

Athanaf.

Damasc.

Clibonius.

Nemo ex Scholasticis præter Caiet. aliosque Thomistas de hac re disputauit; ex Patribus vero Damasc. 1. de fide c. 12. eam tractauit diligenter, cuius sententiam, vt explicaret S. Th. hunc art. instituit. Docet itaque Damascen. nomen *Dei*, ex quo latinum nomen, *Deus*, paucis literis mutatis desumptum videtur, ductum esse a *θεός* hoc est, hoc est, a verbo, quod significat prospicere, quia omnia Deus prospiciat: aut a verbo *δύω*, quod est currere, quia quasi discurrens per omnia creata singula foueat, & conseruet: aut a verbo *δύω*, quod est vrere, quoniam Deus ignis dicitur vitia absumens: quam vocis Etymologiam etiam tradidit Athanas. lib. de definitionibus parum à principio, & ex parte probauit Nazian. orat. 16. nu. 70.

Docet deinde Damasc. hoc nomen, *Deus*, & illud Exod. 3. *Qui est, est.* præcipue cetera autem non ita perfectè Deum significare: inter ea vero duo, priorem locum tribuit nomini, *Qui est.* Id ipsum docuerant Nazian. loco allegato, Nicetas in orat. 42. Nazian. in illa verba, *Deus & semper erat, & Elias Creten. in orat. 17. Nazian. in illa verba, Quin pietatis.* Ex his tamen Nazian. & Nicetas ea ratione assenserunt, inter cetera nomina hæc esse præcipua, quia illud nomen, *Qui est,* ipsum esse significat: Deus autem significat perfectissimam operationem ipsius, scilicet omnia prospicere: in quo videntur doctrinæ huius art. aduersari: in eo namque contendit S. Doctor nomen, *Deus*, substantiam etiam significare: sed quo pacto S. Th. & Damascen. contraria non docuerint, paulo post demonstrabimus. Alias vero ideo putat, hæc duo nomina potissima esse inter cetera, quia Dei substantiam aptius, quam alia significant: quare sententiam S. Thom. adstruere videtur. Idem docuit etiam Athanas. in epist. quadam de decretis Nicenæ Synodi, quæ incipit. *Relle à te factum,* post medium illius, vbi ait: *Cum dicimus Deum, & nominamus patrem, nihil nos eorum, quæ circa eum sunt, sed ipsius substantiam significamus.* Neque obstat id, quod Damasc. lib. 1. de fide c. 12. ait, nempe inter Dei nomina primum esse, *Bonum*, vt etiam colligitur ex eodem lib. c. 2. 3. & 4. Quia vt optimè notauit Clibonius in illud c. 12. inter nomina, quæ Dei substantiam per effectus ostendunt, primum locum obtinet, *Bonum*: at verò nomen, *Qui est,* præcipuum, & primum est, ad significandam Dei substantiam, & naturam, vt in se est occultissime latens,

CAPVT II.

Sententia S. Thomae de eadem re.

VT hanc Patrum sententiam explicet S. Th. s. Thom. hanc notationem præmittit. Si species id, unde desumptum est nomen, *Deus*, actionem significat, nempe aut prospiciendi, aut discurrendi, aut vrendi: si vero id, ad quod significandum impositum est, denotat ipsam Dei substantiam, vt in conclusione articuli deduximus. In cuius rei maiorem explanationem primum obseruandum est, nomen, *Deus*, nuncupatiue aliquando hominibus accommodari, vt Psal. 81. *Deus stetit in Synagoga Deorum:* verum de significatione eius hoc modo nunc non agimus: communiter vero significat primum omnium ens, omnium rerum causam, & principium.

Deinde notandum est, triplicia esse nomina, quæ Deo ratione actionis tribuuntur; nonnulla adiectiua, significantia actionem, qualia sunt, *omnipotens, sapiens, &c.* quædam substantiua, significantia quoque actionem, vt *creator, iudex, rector, &c.* alia vero, quæ derivationem appellantur, is ab actione sumptæ sunt, eam tamen iam amplius formaliter non significant, sed ipsam substantiam denotant, & huiusmodi putat S. Thom. esse nomina, *Deus*. Est autem inter hæc manifestata differentia: nam primi, & secundi generis nomina, quamuis pro substantia Dei supponant, & ipsum Deum, vt materiale significatum denotent, iuxta varias regulas quas infra disput. 156. & seq. trademus, formaliter tamen actionem significant, & expriment, sub qua Deus ipse significatur. At vero nomina tertij generis, vt, *Deus*, licet ab actione derivata fuerint, ex vtu tamen actionem iam non significant, sed substantiam, quare etiam si nomen, *Deus* ponatur ex parte prædicti, vbi solum secundum aliquorum sententiam nomina supponunt pro formali significato, nunquam denotat actionem, sed substantiam, & naturam ipsius primæ causæ. At vero nomina, *omnipotens, & creator, &c.* similia primi, & secundi generis licet ex parte subiecti, quia pro materiali significato supponunt, substantiam Dei denotent, ex parte tamen prædicti semper actionem significant, & formaliter eam expriment: quare cum dicimus, *Pater est Deus*, non significamus Patrem omnia prospicere, aut discurrere, aut vrere; sed Patrem esse substantiam illam primam, quam eo nomine appellamus. Contra vero cum dicimus, *Pater est omnipotens, & creator*, denotamus posse omnia efficere, & creare vniuersa, quod est significare formaliter actionem.

Id, quod de nomine, *Deus*, dictum est conuenit etiam alijs nominibus rerum creaturarum: nam nomen, *Lapis*, derivatur à ledendo pedem, nomina etiam multarum familiarum ab aliqua actione, aut effectu desumpta sunt: & tamen iam sunt vsu ipso accommodata ad substantiam ipsam significandam. Signum huius est, quod his nominibus ad denotandam rem illam vruntur, qui omnino derivationem ignorant: ergo illa non assumuntur ad significandum id, unde desumpta sunt. Ceterum quamuis nomen, *Deus*, denotet substantiam Dei, non autem eius operationem: tamen eam non significat, quid est, sed quod est, vt supra art. 3. ex Cyparissio notauimus.

CAPVT